

Sisekaitseakadeemia

Finantskolledž

Krista Korobova

SISEAUDITI ROLL AUDITEERIMISEL

Lõputöö

Juhendaja:

Maret Kirsipuu, MBA

Tallinn 2013

ANNOTATSIOON

SISEKAITSEAKADEEMIA

Kolledž: Finantskolledž	Kuu ja aasta: mai 2013
Töö pealkiri: Siseauditi roll auditeerimisel. Töö pealkiri võõrkeeles: Роль внутреннего аудита в аудите.	
Töö autor: Krista Korobova	Olen nõus oma lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas. Allkiri
<p>Lõputöö maht on 50 lehekülge. Lõputöö on kirjutatud eesti keeles ning kasutatud on 33 allikat, millele on viidatud.</p> <p>Lõputöö eesmärgiks on analüüsida siseauditi olulisust auditeerimisel. Eesmärgi saavutamiseks antakse ülevaade auditi ja siseauditi mõistest ja olemusest, analüüsitakse siseauditi tegevusega/tegevusetusega kaasneva võivaid ohutegureid ja siseauditi mõju auditi kvaliteedile.</p> <p>Analüüsi tulemusena selgusid, läbi erinevate teoreetiliste allikate analüüsi, ohuallikad, mis võivad takistada siseauditi läbiviimist. Peamisteks ohuallikateks on siseaudiitori töös teadmiste piiratus kõigi ettevõtte tegevusvaldkondade kohta, ekspertide mitte kaasamine, liialt suuremahuline auditeerimisvalim, osalemine ettevõtte nõustamis- ja otsustusprotsessides, töötasu sidumine ettevõtte majandustulemusega.</p> <p>Analüüsi tulemusena jõuti järeldusele, et siseaudiitori mõju auditile ei vähenda välisauditi kulu ega väliaudiitori töökoormust. Kuigi teooria alusel peaks lisandväärtusena kaasnema ettevõttes kulu kokkuhoid. Serbias ja Poolas, sarnaselt Eestiga, on siseaudiitori roll ettevõttes selgusetu, ning sageli siseaudiitori kohustused võrdsustatakse ettevõtte sisekontrollisüsteemi toimingutega. Siseaudiitorite hinnang ja arvamus on ettevõtte juhtkonnale vajalik. Siseauditi roll Eestis sarnaselt Austraalia ja Uus- Meremaaga on oluline ettevõtja majandustegevuses ning tagab riskide ja pettuste avastamise.</p>	
Võtmesõnad: audit, audiitor, siseaudit, siseaudiitor, auditeerimine, sisekontroll	
Võõrkeelsed võtmesõnad: аудит, аудитор, внутренний аудит, внутренний аудитор, внутренний контроль	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu	
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor: Uno Silberg	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuetele Juhendaja: Maret Kirsipuu	Allkiri:

SISUKORD

LÜHENDITE LOETELU	3
SISSEJUHATUS	4
1. SISEAUDITI JA AUDITI OLULISUS USALDUSVÄÄRSUSE TAGAMISEL.....	6
1.1 Auditi mõiste ja olulisus	6
1.2 Siseauditi mõiste ja olulisus	13
2. SISEAUDITI JA AUDITI VASTASTIKUNE SEOS.....	20
2.1 Siseauditi võimalikud ohud	20
2.2 Siseauditi olulisus auditeerimise ettevalmistamisel	25
PE3IOME.....	36
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	38
LISAD.....	41
Lisa 1. Auditi definitsioonid	41
Lisa 2. Siseauditi ja välisauditi võrdlus	42
Lisa 3. Ankeetküsimustik audiitorile	43
Lisa 4. Ankeetküsimustik siseaudiitorile	46
Lisa 5. Ankeetküsimustik ettevõtte juhtkonnale	48

LÜHENDITE LOETELU

IIA - Siseaudiitorite Instituut

ISA - Rahvusvahelised auditeerimisstandardid

AudS - Audiitortegevuse seadus

ÄS - Äriseadustik

IFAC - Rahvusvahelise Audiitorite Föderatsioon

COSO - Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission

CoCo - Guidance of Criteria of Control

PCAOB - Public Company Accounting Oversight Board

SISSEJUHATUS

Siseauditi vajadus on enam suurtes rahvusvahelistes ettevõtetes, kus struktuuriüksused paiknevad geograafiliselt hajali ning juhtidel ei pruugi olla piisavalt aega ja võimalusi, et majandustegevust kontrolli all hoida.

Siseauditi kui sõltumatu tegevuse hindamise eesmärgiks on luua organisatsioonile täiendavat väärtust ning parendada olemasolevat majandustegevust. Siseauditi eesmärgiks on kaasa aidata ettevõtjate eesmärkide saavutamisele kasutades siseste protsesside analüüsimisel süsteemselt planeeritud tegevust. Turumajanduses suureneb konkurents, seetõttu ettevõtjad peavad hakkama tähtsustama siseauditi olulisust. Siseauditiga mitte ainult määratakse riskiteguritega piirkondi, vaid vähendatakse ettevõtja kulu välisauditile.

Töö uudsus seisneb selles, et teadaolevalt on käesolev lõputöö esmakordne uurimistöö Sisekaitseakadeemias, milles analüüsitakse siseauditi tegevusest/mittetegevusest tulenevaid ohutegureid auditeerimisele. Töös kontrollitakse teooria vastavust Eesti praktikaga ning saadud tulemusi saavad kasutada ettevõtte omanikud otsustamaks kas nende ettevõttes on vaja tööle võtta siseaudiitor. Ohutegureid teades saavad nii ettevõtte juhid kui siseaudiitorid vältida peamisi vigu siseauditi protsessides ning ettevõtte sisekontrollisüsteemi väljatöötamisel.

Teema on aktuaalne, kuna aastal 2010 muudeti audiitoritegevuse seadust, auditeerimiskohustuste parameetritele vastavate ettevõtjate arv vähenes ning seetõttu on vajalik tähtsustada siseauditi rolli majandusüksuses.

Lõputöö probleemiks on see, et siseauditi põhifunktsiooni (tagada juhtkonnale kindlustunne, et tehtavad otsused ja tegevused on õiged) võrdsustatakse auditeerimisega (ettevõtte raamatupidamise aastaaruandes sisalduva finantsinformatsiooni kontrollimine). Alates Eesti taasiseseisvumisest on siseauditi põhiliseks eesmärgiks ettevõtte väärtuse kaitsmine. Üha enam on siseaudiitoril

sisekonsultandi roll. Välisaudit auditeerib finantsaruandeid ning tegeleb peamiselt minevikutehingutega, siseaudiitori töö hõlmab organisatsiooni kui terviku tegevust. Siseaudiitor on organisatsioonile kindlustunde andja, kelle eesmärgiks on tulevikuprotsesside parendamine.

Lõputöö eesmärgiks on analüüsida siseauditi olulisust auditeerimisel. Lõputöö eesmärgi saavutamiseks püstitatakse järgmised uurimisülesanded:

1. Anda ülevaade auditi olemusest.
2. Anda ülevaade siseauditi olemusest.
3. Analüüsida siseauditi tegevusega/tegevusetusega kaasnedavad võivad ohutegureid.
4. Analüüsida siseauditi mõju auditi kvaliteedile.

Uurimismeetoditest kasutatakse kvalitatiivset uuringut ning saadud andmeid analüüsitakse kvantitatiivselt. Empiirilises osas viiakse läbi küsimustik, andmed struktureeritakse ja tõlgendatakse.

Lõputöö on jagatud kaheks peatükiks: teoreetiline osa ja empiiriline uurimus. Iga peatükk koosneb kahest alapeatükist. Lõputöö esimese osa esimeses alapeatükis kirjeldatakse auditi mõistet ja olulisust, eesmärki ja ülesandeid ning antakse ülevaade auditi otsuse tüüpidest. Teises alapeatükis antakse ülevaade siseauditi olemusest ja siseauditi tegevust reguleerivatest õigusaktidest, kirjeldatakse siseauditi seost sisekontrollisüsteemiga ning siseaudiitori kutsetegevuse põhimõtteid.

Lõputöö teise osa esimeses alapeatükis antakse ülevaade siseauditi tegevusega/tegevusetusega kaasnedavatest ohtudest ja nende mõjust siseaudiitori tööle. Analüüsides teoreetilisi allikaid selgitatakse välja konkreetsed ohuallikad ning nende vältimise võimalused. Lõputöö teise osa teises alapeatükis analüüsitakse siseauditi olulisust auditi kvaliteedile läbiviidud küsimustike abil. Saadud tulemusi võrreldakse Serbias, Poolas, Austraalias ja Uus-Meremaal teostatud uurimistulemustega. Kontrollitakse teooria vastavust praktikaga ning esitatakse välisaudiitorite hinnangud siseauditi kohta.

Lõputöös kasutatakse allikatena finantsalast teaduslikku kirjandust ning õigusakte seisuga 20.03.2013.

1. SISEAUDITI JA AUDITI OLULISUS USALDUSVÄÄRSUSE TAGAMISEL

1.1 Auditi mõiste ja olulisus

Auditeerimist teostavad audiitorid. Ettevõtte siseselt nimetatakse neid siseaudiitoriks ning väliselt välisaudiitoriks. Auditeerimise eesmärk on avastada ning vältida vigu ja pettuseid. Auditi teenust tellivad ettevõtte juhid. Auditeerimiskohustus võib tekkida nii seadusest kui ka ettevõtte omaniku/nõukogu soovidest. Samas võivad ettevõttes auditeerimist nõuda investorid. Audiitor kontrollib ettevõtte raamatupidamise aastaaruanded.

Auditi vajaduse võib seostada huvide eraldumisega nendest, kes otseselt tegelevad ettevõtte juhtimisega (-juhid, administraatoreid) ja nendest, kes investeerivad raha ettevõttesse (omanikud, aktsionärid, investorid). Ettevõtte pankrot ning juhtkonna poolt investorite petmine suurendab finantsinvesteeringute riske. Finantsteabe õigsuse kontrollimiseks kasutatakse audiitoreid, olulisemateks nõueteks, mida esitatakse audiitorile on ausus ja sõltumatus.¹

Audit tuleneb ladinakeelsest sõnast "audire," mis tähendab, kuulama. Algusaegadel audiitor oli harjunud kuulama raamatupidamisest raamatupidaja poolt peetavaid loenguid, eesmärgiga nende sisu kontrollida.²

Auditeerimine on sama vana kui raamatupidamine. See oli kasutusel Mesopotaamias, Kreekas, Egiptuses, Roomas, Ühendkuningriikides ja Indias.³ Auditeerimine arenes ja kasvas pärast tööstusrevolutsiooni 18. sajandil, kuna aktsiaseltside aktsionärid, kes

---

¹ Шеремет, А., *Аудит*. (Москва: Издательский дом «Инфра-М», 2005), стр. 15.

² Kumar, R., Sharma, V., *Auditing: Principles and Practice* (New Delhi, 2005), p 1-2.

³ Samas, p1-2.

olid tegelikult ettevõtte omanikud, vajasid sõltumatu eksperdi arvamust raamatupidamise kohta.⁴

Algselt piirdus auditeerimine raha auditiga ning audiitor pidi kindlaks tegema, kas isik, kes vastutab konto juhtimise eest, on nõuetekohaselt aru andnud rahalaekumiste kohta.⁵

Audit on raamatupidamisdokumentide kontroll ning lõppeesmärgiks on kontrollida ettevõtete finantsseisundit läbi bilansi ja kasumiaruande. Erinevad autorid defineerivad auditi mõistet erinevalt (lisa 1), kuid kõikide definitsioonides on rõhuasetus finantsaruannete kontrollil.

Auditeerimine on ettevõtte raamatupidamise aastaaruande kontrollimine ja sellele hinnangu andmine. Audiitori hinnangu eesmärgiks on tõsta ettevõtte finantsinformatsiooni usaldatavust nii investorite, osanike kui ka avalikkuse silmis.⁶

Audit on lähtuvalt AudS kindlustandev audiitorteenus. Auditeerimist viiakse läbi vastavalt Euroopa Komisjoni poolt kehtestatud rahvusvaheliste standarditele ja Rahvusvahelise Arvestusekspertide Föderatsiooni põhimõtete ja rahvusvaheliste standardite alusel koostatud standarditega.⁷ Eelmise AudS 10.veebraari 1999. aasta redaktsiooni alusel oli audit vaja läbi viia auditeerimiseeskirjast lähtudes. 2011. aastast kehtiv seadus rõhutab rahvusvaheliste standardite tähtsust.⁸

Audiitor vähendab finantsaruande analüüsi käigus vigade ilmumise riske ning annab klientidele kindlustunde. Audiitor ei taga klientidele absoluutset kindlustunnet, vaid vähendab tehtud tööga riskitegureid. Auditit liigitatakse kas algatuslikuks või kohustuslikuks. Algatuslik audit on audit, mis teostatakse ettevõtte juhtkonna otsusega. Algatusliku auditi esmane eesmärk on tuvastada puudused

---

⁴ Tandon, B., N.,Sudharsanam S., Sundharabahu, S., *A Hand Book Of Practical Auditing* (New Delhi: 2001), p 3-4.

⁵ Kumar, R., Sharma, V., *Auditing: Principles and Practice.*, *supra nota* 2, p 1.

⁶ Riigiportaal Eesti.ee, „Ettevõtte auditeerimine“ (2011), <www.eesti.ee/est/teemad/ettevotja/raamatupidamine_ja_aruandlus/aruandlus_erinevatele_ettevotlusvo_rmidle/ettevotte_auditeerimine> (10.01.2012).

⁷ Audiitortegevuse seadus, vastu võetud 27.01.2010 jõustunud 08.03.2010, osaliselt jõustumise aeg vastavalt §-le 207 - RT I 2010, 9, 41

⁸ Olštõnskaja, S., „Majandusaasta aruannete auditi analüüs Väandra valla näitel“, lõputöö, Sisekaitseakadeemia (2011), lk 7.

raamatupidamises ning maksuarvestuses. Kohustuslik audit on audit, mille läbiviimist sätestavad õigusaktid. Kohustuslik audit toimub igal aastal.⁹

Auditi võib liigitada subjekti tegevusvaldkonna järgi, näiteks pankade, kindlustusettevõtete, börsi, eelarveväliste fondide, investeerimisasutuste audit.¹⁰

Auditit saab pidada kinnitatud, süsteemile orienteerituks ning riskipõhiseks auditiks. Kinnitatud auditi käigus kontrollib ning kinnitab audiitor praktiliselt iga äritehingu ning teeb paralleelselt raamatupidajaga arvestusregistri. Süsteemile orienteeritud audit jälgib ja kontrollib süsteemi ja selle toiminguid ning annab audiitorile võimaluse teostada ekspertiis, mis põhineb omakorda sisekontrolli tulemustel. Sisekontrolli töö lihtsustab välisauditi tegevust. Riskipõhilise auditiga kontrollitakse haavatavamaid ettevõtte indikaatoreid.¹¹

Audiitor võib ettevõtjatele osutada lisaks auditeerimisele erinevaid kontrolliga seotud teenuseid. Näiteks töötajatele koolituste läbiviimine või raamatupidamisosakonna töötajate tööskuste hindamine. Selliste teenuste osutamine nõuab esitajatelt sõltumatust ning ametialast pädevust auditeerimisvaldkonnas, raamatupidamisarvestuses, maksukorralduses, äriõiguses, majandusanalüüsis.

Finantsaruannete auditi eesmärgiks on võimaldada audiitoril avaldada arvamust selle kohta, kas finantsaruanded on koosatud nii, et nad kõigis olulistes aspektides vastavad finantsaruandluse heale tavale. Audiitori arvamuse avaldamisel kasutatakse fraasi „kajastavad kõigis olulistes aspektides õigesti ja õiglaselt“.¹²

Audiitorid jagunevad sise- ja välisaudiitoriks. Siseauditi mõiste ja olemuse ülevaade kajastatakse käesoleva lõputöö 1.1 peatükis. Sise- ja välisaudiitori erisus kajastub nii teostuse perioodilisuses kui objektis (lisa 2).

Välisaudiitor on audiitorite nimekirja kantud füüsiline isik, kellel on audiitori kutse, või juriidiline isik ehk audiitorühing. Välisaudiitorite eksami sooritamise alused,

---

⁹ Ирлица, Л., *Аудит*, (Москва, 2010), Стр 18-19.

¹⁰ Samas, стр 19-20.

¹¹ Алборов Р., *Аудит*, (Ижевск:1994), Стр 1-2.

¹² Eesti Siseaudiitorite Ühing, *SISEAUDIT arvestus- ja aruandlusprotsessis*, (Tallinn:2002), lk 74.

audiitori kutsetegevuse õiguslikud alused ja audiitorkogu korralduse sätestab audiitortegevuse seadus.¹³

Audit annab omanikule sõltumatu hinnangu ettevõtte finantsseisundi kohta. Audit teeb ettevõtte klientide ja partnerite jaoks usaldusväärsemaks. Avaliku sektori audit annab elanikele kindlustunde, et riik/kohalik omavalitsus toimib nende huvidest lähtudes ning eelarvelisi vahendeid kasutatakse sihtotstarbeliselt.

Audiitori valivad ettevõtte omanikud, sest vastavalt ÄS paragrahv 328 kinnitab ettevõtte audiitori üldkoosolek.¹⁴ Audiitori valiku põhjused¹⁵:

1. seadus sätestab;
2. omanikud soovivad (avalikkuse usalduse tagamine, näiteks börsiliikmed, riigiasutused);
3. kindlustunne juhatusele (sh eriauditite teostamise vajadus ettevõttes);
4. partner tunneb huvi (näiteks pank enne laenu andmist);
5. harjumus.

Eestis reguleerivad audiitortegevust audiitortegevuse seadus, auditeerimiseeskiri, auditidirektiiv. Audiitorite kutsetegevuse rahvusvaheliselt üldtunnustatud normid ja tavad on sätestatud IFAC'i standardites, mis avaldatakse iga-aastaselt väljaantavas IFACi käsiraamatus.

Audiitortegevuse seadus jõustus 08.03.2010, alates aastast 2011 kehtivad Eestis uued auditi kohustuse nõuded. Audit liigitakse auditiks ja ülevaatuseks.

Audiitortegevuse seaduse alusel on raamatupidamise aastaaruande audit kohustuslik igale aktsiaseltsile, riigiraamatupidamiskohustuslasele, kohaliku omavalitsuse üksusele, avalik-õiguslikule juriidilisele isikule, sihtasutusele ja riigieelarvest eraldist saavale erakonnale ja äriühingule, milles riigil on vähemalt otsustusõigus riigivaraseaduse tähenduses.¹⁶

---

¹³ Hansa Äriteenuste OÜ, *Siseaudit ja revisjon*, (Haabneeme:2006), lk 65.

¹⁴ Äriseadustik, 15.02.1995, jõustunud 01.09.1995- RT I, 18.12.2012, 8.... RT I 1995, 26, 355, §328 lg 1.

¹⁵ Eesti Siseaudiitorite Ühing, *SISEAUDIT arvestus- ja aruandlusprotsessis.*, supra nota 12, lk 74.

¹⁶ Audiitortegevuse seadus, supra nota 7, § 91 lg 3.

Väikese ja keskmise suurusega ettevõtjatel puudub tihti võimalus tellida auditit selle kulukuse tõttu, kuid väiksema summa eest saab tellida finantsaruannete ülevaatus, mis sarnaneb auditi põhimõttega.

Ülevaatus käigus saavutatakse finantsaruannete suhtes piisav kindlustunne, mis on väiksem kui auditi käigus saavutatav.¹⁷ Ülevaatus madalama taseme kindlustunne saavutatakse läbi piiratud protseduuride, mis hõlmavad analüütilisi kontrollprotseduure ja päringuid.¹⁸

Ülevaatus eesmärgiks ei ole niivõrd leida tõendusmaterjali kõikides aruannetes esitatud oluliste andmete kohta, vaid pigem veenduda selles, et puuduvad asjaolud, mis viitaksid aruannetes esitatud andmete vigadele. Ülevaatus tulemusel antakse finantsaruannete kohta negatiivses vormis kinnitus.¹⁹

Audit võib olla kohustuslik nii seaduse järgi kui omanike/investorile soovil. Kui audit ei ole kohustuslik, tuleb siiski kontrollida, kas raamatupidamiskohustuslasel lasub lepinguline kohustus auditit tellida. Tihti võib auditi kohustus tuleneda laenulepingutest, osanike kokkuleppes või muust lepingust.²⁰

Nii audit kui ülevaatus suurendavad finantsaruannete usaldusväärsust, kuid ei taga absoluutset kindlustunnet. Audiitor ei saa teha otsuseid klientide asemel, vaid annab vajalikke soovitusi, kuidas saab parandada organisatsiooni tegevust ning vähendada maksuriske.

AudS § 62 on sätestatud audiitori varaline vastutus juhul, kui audiitor või audiitoriühing on tekitanud süüliselt kahju kliendile või kolmandatele isikutele oma kutsetegevusega. Audiitori varalise vastustuse nõude aegumise tähtaeg on 5 aastat.²¹

---

¹⁷ Ernst & Young, „Ülevaatus annab väikeettevõtjatele võimaluse säästa aega ja raha“ (2011), <www.kpmg.com/ee/et/issuesandinsights/articlespublications/artiklid/lehed/%C3%BClevaatus-versus-audit.aspx> (01.04.2013).

¹⁸ Samas.

¹⁹ Samas.

²⁰ Samas.

²¹ Eesti Siseaudiitorite Ühing, *SISEAUDIT arvestus- ja aruandlusprotsessis.*, supra nota 12, lk 75.

Võimalike audiitori vastu esitatavate kahjunõuete täitmiseks peab audiitor sõlmima kutsekindlustuslepingu.²² Kutsekindlustusleping katab audiitoriette võtja varalise vastutuse.

Auditi teostamisel kogub audiitor tõendusmaterjale. Auditi tõendusmaterjalid peavad olema piisavad, usaldusväärsed ja asjakohased, et nende alusel saaks anda hinnangu või, et need toetaksid audiitori arvamusi ja järeldusi. Audiitori poolt kogutud auditi tõendusmaterjalid peavad olema nõuetekohaselt dokumenteeritud ja korraldatud toetamaks audiitori arvamusi ja järeldusi.²³

Tavaliselt ettevõtte juhid või raamatupidajad esitavad audiitorile vajaliku materjali. Samas audiitor võib pöörduda täiendava teabe saamiseks eelmisel perioodil auditeerinud audiitori poole.

Auditikontrolli käigus saadud materjalid võivad sisaldada ettevõtte ärisaladusi. Audiitor on kohustatud auditit läbi viies kindlustama, et konfidentsiaalne informatsioon jääks auditi jooksul ja hiljem vaid auditeerijate käsutusse ning sellele võimaldaks kolmandate isikute juurdepääs vaid seadusega sätestatud juhtudel.²⁴

Töö tulemusena koostab audiitor otsuse, mille tüübid on järgmised²⁵:

1. Puhas järeldusotsus („aruanne kajastab õigesti ja õiglaselt finantsseisundit“).
2. Märkustega järeldusotsus (raamatupidamise sisekontrollisüsteem ei ole piisav, juhatuse ja audiitori eriarvamused, audiitorkontrolli ulatus on piiratud).
3. Eitav järeldusotsus („aruanne ei kajasta õigesti ettevõtte finantsseisundit“).
4. Hinnangu andmata jätmine.

Eelpooltoodud otsuste tüübid on aastaks 2013 muudetud, kuid põhimõtted on jäänud samaks. Aastal 2013 ei kasutata järeldusotsust vaid audiitor annab otsuse.

---

²² Samas, lk 75.

²³ Eesti Siseaudiitorite Ühing., *Rahvusvahelised Siseauditi Standardid ja Tegevusjuhised* (Tallinn, 2006), lk 74-75.

²⁴ Hansa Äriteenuste OÜ, *Siseaudit ja revisjon.*, supra nota 13, lk 66.

²⁵ Samas, lk 66.

Audiitori otsuses tuuakse välja bilansikuupäeva seisuga kontrollitud aastaaruande kohta nõusolek või mittenõustumine ning märkused aastaaruande kohta, mis ei muuda olulises osas aastaaruande sisu.²⁶

Audiitori arvamus ettevõtte finantsaruande kohta aitab suurendada ettevõtte tegevuse tõhusust ning usaldust klientide ja partnerite silmis. Tihti investorid ja võlausaldajad, otsustavad, mis projekti ja mis tingimusel investeerida rahalisi vahendeid, tuginedes audiitori otsusele.

Hinnangu andmata jätmisel ei ole audiitor saanud piisavat informatsiooni, et anda hinnang finantsaruandlusele.²⁷

Lõpparuande projekti tutvustatakse auditeeritava organisatsiooni või allüksuse juhile (auditi objekti eest vastutavale isikule), kellega arutatakse läbi auditi tulemused ja kellel on õigus anda selgitusi ja esitada vastulauseid. Auditeeritava organisatsiooni või allüksuse juht esitab täpsustused lõpparuande projektis sisalduvate tähelepanekute ja soovitude rakendamisaaja ja vastutajate ringi osas. Lõpparuandele annavad allkirja kõik auditit teostanud audiitorid, tõendades, et nende poolt esitatud andmed on õiged. Kinnitatud auditi lõpparuande saadab auditi eest vastutav isik organisatsiooni juhile/nõukogule ja vajadusel täiendavalt teistele juhtidele, kes tema hinnangul on võimelised ja sobivad antud soovitusi kõige efektiivsemalt ellu rakendada.²⁸ Lõpparuandeks on sõltumatu audiitori aruanne, mis on majandusaasta aruande osa ja millega saavad tutvuda kõik huvitatud isikud. Auditi protsessi viimaseks etapiks on lõpparuande esitamine juhatusele.

Kui auditeeritavas ettevõttes on sisekontrollisüsteem, siis kuulub selle testimine välisauditi protsessi, et audiitor võiks olla veendunud sisekontrollisüsteemi toimimises. Mitmesuguste eriauditite puhul võib välisaudiitorite töö ulatus laieneda sisekontrollisüsteemi hõlmavatele teemadele. Siseauditi funktsiooni efektiivsus on üks neist faktoritest, mida välisaudiitor võtab arvesse ettevõtte kontrolliosakonna hindamisel.²⁹

---

²⁶ Samas, lk 66.

²⁷ Samas, lk 66.

²⁸ Olštõnskaja S., „Majandusaasta aruannete auditi analüüs Väandra valla näitel“, lõputöö, Sisekaitseakadeemia (2011), lk 13.

²⁹ Hansa Äriteenuste OÜ, *Siseaudit ja revisjon.*, supra nota 13, lk 67.

Kokkuvõttena on audiitor erapooletu isik, kes annab sõltumatu hinnangu ettevõtte finantsseisundi kohta. Auditi läbiviimine ettevõttes annab klientidele ja partneritele kindlustunde. Audiitorteenus aitab optimeerida maksuriske ja parandada või vältida raamatupidamisvigu, mis on seotud finants- või maksuseaduste muutustega mitte teadmise ja inimfaktoriga. Audit aitab ettevõttel hoiduda trahvidest, parandada ettevõtlustegevuse tõhusust ning suunab ettevõtte juhte tegema õigeid otsuseid.

1. 2 Siseauditi mõiste ja olulisus

Ettevõttes loodud sisekontrolli mehhanismid aitavad kaasa auditeerimise tõhususele. Selleks, et tagada majandustegevuse jätkusuutlikkus, luuakse ettevõttes sisekontrollisüsteem ja võetakse tööle siseaudiitoreid. Sisekontroll on lahutamatu seotud siseauditiga. Siseaudiitori olemasolu ettevõttes on tavaliselt omaniku/aktsionäri soov. Siseauditi teenust võib tellida audiitorfirmast kui ka võtta tööle sõltumatu siseaudiitor. Siseaudiitori ülesanne on anda hinnang ettevõtte riskide juhtimise süsteemile ja sisekontrollisüsteemi tõhususele.

Siseaudit on tõhus sisekontrolli vahend, mis sisaldab erinevaid meetmeid, mis on abiks ettevõtte tegevuses. Traditsioonilises mõttes, et tõhusalt hallata rahalisi vahendeid, peavad juhtivtöötajad esmalt suutma realistlikult hinnata finantsseisundit oma majandusüksuse ja selle olemasolevate ja potentsiaalsete partneritega.³⁰ Omanikud ja ennekõike kollektiivsed omanikud - aktsionärid, osanikud ja võlausaldajad, ei saa iseseisvalt kontrollida, et kõik ettevõtte toimingud, sageli väga keerulised, on legitiimsed ning õigesti kajastatud finantsaruannetes, sest tavaliselt ei ole neil juurdepääsu kontodel kajastuvale informatsioonile ning puuduvad kogemused ja seetõttu vajavad nad siseaudiitori teenuseid.³¹

IIA defineerib siseauditit kui kindlust ja nõuandvat iseseisvat ja objektiivset funktsiooni, mille eesmärgiks on luua organisatsioonile täiendavat väärtust ning parendada tegevust. Siseaudit peab aitama organisatsioonil eesmäärke saavutada,

---

³⁰ Ситнов А., „Роль внутреннего аудита в системе управления экономическим субъектом“, 7/8 *Менеджмент в России и за рубежом* (2002), N 4, 51-60, стр 51, <www.mevriz.ru/articles/2002/4/1038.html> (15.01.2013).

³¹ Шеремет А., *Аудит*. (Москва: Издательский дом «Инфра-М», 2005), стр. 15.

kasutades riski- ja üldjuhtimise protsesside hindamiseks ja parendamiseks süstemaatilist ning distsiplineeritud lähenemist.³²

Siseaudit on sõltumatu, objektiivne, kindlustandev ja konsulteeriv tegevus, mis on suunatud organisatsiooni tegevuse täiustamiseks ja väärtuse loomiseks, ning aitab kaasa organisatsiooni eesmärkide saavutamisele, läbi süsteemse ja organiseeritud lähenemise hindamaks ja täiustamaks riskide juhtimise kontrolli ja juhtimise kultuuri tõhusust (IIA standardid). Siseauditi läbiviijaks on siseaudiitor.³³

Siseaudiitorite olemasolu korral on ettevõttes tööprotsessid kirjeldatud ja tagatud majandustegevuse läbipaistvus ning arusaadavus. Selline ettevõtte on usaldusväärsem nii klientidele kui tarnijatele ja pankadele ning kõikide huvitatud isikutele.

Kindlustandva ja konsulteeriva mõiste kaasamine definitsiooni peegeldab kaasaegse siseauditi laienenud praktikat. Kindlustandva tegevuse kontseptsioon on avaram kui varasem termin hindamine, sest see ei välista hindamist, vaid tunnustab, et eksisteerib teisi viise, kuidas siseaudit saab organisatsioonile kasulik olla. Tippjuhid nõuavad kinnitust selle kohta, et sisekontrolli keskkond on mõjus.³⁴

Väiksema ettevõtte juht suudab ise kontrollida, et kõik eesmärgid saaks täidetud ja riskid oleksid eesmärkide saavutamiseks maandatud. Suuremas, näiteks rahvusvahelises ettevõttes, muutub sellise kindluse saamine juhile keerulisemaks ning seetõttu on oluline siseaudiitori olemasolu.

Paljud progressiivsed siseaudiitorid on suutnud reageerida, organisatsioonide väärtuse lisamise soovile, tehes seda konsultatsioonide või nõuandvate tegevuste kaudu, seejuures traditsiooniliste auditi teenuste väärtust kahjustamata.³⁵ IIA defineerib konsultatsiooniteenust nõustava ja muu sarnase klienditeenusega, mille iseloom ja ulatus lepatakse kokku kliendiga ja mille eesmärk on lisada väärtust ja tõhustada

---

³² Eesti Siseaudiitorite Ühing, *SISEAUDIT arvestus- ja aruandlusprotsessis.*, supra nota 12, lk 15.

³³ Hansa Äriteenuste OÜ., *Siseaudit ja revisjon.*, supra nota 13, lk 17.

³⁴ Eesti Siseaudiitorite Ühing, *SISEAUDIT arvestus- ja aruandlusprotsessis.*, supra nota 12, lk 15.

³⁵ *Samas*, lk 15.

organisatsiooni ärijuhtimist, riskide juhtimist ning kontrollprotsesse, ilma et siseaudiitor võtaks endale juhtimisvastutust.³⁶

Eestis on kasutusel mõiste sisekontroll, milles hallatakse siseauditit tervikuna, mis ei ole õige. Siseaudit on alati hõlmanud sisekontrolli ja selle ulatuse hindamist, see ülesanne ei ole vähenenud. Pigem tunnustab sisekontroll, et paljudes maailma piirkondades on organisatsiooni üldjuhtimine omandanud lisatähenduse ning riskide juhtimiseks on kontrollimehhanism olemas. IIA definitsiooni arvestamine tõhustab siseauditit, kui kriitilise ressursi tähtsust auditi komiteele ja juhtkonnale, sest professioni edendamise võtmeks on tõestada erinevatele huvigruppidele, et siseaudiitorid suudavad kvaliteetset teenust pakkudes abistada juhtkonda asutuse riskide kindlakstegemisel.³⁷

Ettevõttes, kus on palju töötajaid ning tegevuskohad paiknevad piirkonniti eraldi, on moodustatud nii sisekontrolli kui siseauditi osakonnad. Siseauditi eesmärk on anda juhtkonnale sõltumatu hinnang sisekontrolli tegevuse tulemuslikkuse kohta. Siseauditi ülesannete hulka ei kuulu standardite, protseduuride, tööjuhendite kavandamine, sisseseadmine ega käivitamine. Siseaudit on sõltumatu auditeeritavatest tegevustest.

Siseaudiitori kutsetegevuse üheks objektiks on juhtkonna poolt püstitatud sisemised kontrolli ülesanded, kusjuures audiitor analüüsib sisekontrolli nii süsteemi kui protsessi vaates ning hindab selle tõhusust ja vastavust õigusaktide nõuetele.³⁸

Siseauditi all mõistetakse seaduse kontekstis siseaudiitori konkreetset tööd. Siseaudit on siseaudiitori kutsetegevus, mille objektiks on kriteeriumite alusel korraldatud protsessid, nende juhtimine ja kontroll, või mis on suunatud tehingute õigusaktidele vastavuse kindlakstegemisele või mittevastavuse tuvastamisele.³⁹

Siseaudit on ettevõtte sisekontrolli lahutamatuks osaks olev tegevus. Siseauditi üheks töö osaks on anda sõltumatu hinnang juhtkonnale sisekontrollisüsteemi kohta.

---

³⁶ Eesti Siseaudiitorite Ühing., *Rahvusvahelised Siseauditi Standardid ja Tegevusjuhised*, supra nota 23, lk 40.

³⁷ Eesti Siseaudiitorite Ühing, *SISEAUDIT arvestus- ja aruandlusprotsessis.*, supra nota 12, lk 15.

³⁸ Jalakas H., „Uus audiitoritegevuse seadus siseaudiitori pilgu läbi“, Eesti valitsussektori siseaudiitorite infoleht, 03.2010, <www.auditortegevus.ee/lr1/c/document_library/get_file?uuid=6e8bbd45-d9ac-4336-89cc-5fc48825b2fd&groupId=10240> (15.01.2013)

³⁹ Samas, lk 5.

Vajalik on eristada siseauditi ja sisekontrolli mõisted, kuna nad on tihedalt seotud, kuid mitte sünonüümid. Vastavalt ISA 610 „Siseaudiitorite töö kasutamine“ sõna „siseaudit“ on defineeritud takseerimistegevusena, mis on kehtestatud või mida osutatakse teenusena majandusüksusele. Funktsioonide hulka kuuluvad sisekontrolli adekvaatsuse ja tulemuslikkuse uurimine, hindamine ja monitooring.⁴⁰ Mõiste sisekontroll on laiem kui siseauditi mõiste. Sisuliselt siseaudit on sisekontrolli lahtumatu osa ehk sisekontrolli allsüsteem.⁴¹

Siseaudit on tegevuse kogum, mis on suunatud ettevõtte tegevuse täiustamisele, optimeerimisele ning väärtuse loomisele. Sisekontroll on organisatsiooni juhtkonna ja kõigi töötajate poolt loodud dünaamiline, integreeritud protsess, mis võimaldab luua kindlustunnet, et⁴²:

1. Tehingud ja protsessid on efektiivsed ja ökonoomsed (tegevusest kogutav, säilitatav ja avaldatav informatsioon on tõene, õigeaegne ja usaldusväärne).
2. Finants- ja juhatuse aruandlus on usaldusväärne (vara on kaitstud ebasihipärasest kasutamisest, juhtimisest ja muu kahju eest).
3. Õigusaktidest ja sisemistest poliitikatest ning regulatsioonidest peetakse kinni.

Lisaks hõlmab sisekontroll, mille osaks on siseaudit organisatsiooni tegevuskava, juhtkonna seisukohti ja korraldusi, asutuses rakendatavaid töömeetodeid, protseduure, muid juhtimis- ja kontrollimeetmeid ning organisatsioonikultuuri tervikuna. Need omakorda peavad tagama küllaldase kindlustunde juhtidele, et organisatsiooni poolt seatud eesmärgid täidetakse ning selleks rakendatakse optimaalseid ja asjakohaseid jõupingutusi.⁴³ Sisekontroll on ettevõtte protseduurireeglite kontroll, mis võimaldab ettevõttel veatult tegutseda, tagamaks veatu majandustegevuse toimimise.

Juhatus poolt tehtud otsused kajastuvad firma poliitikas. Et ettevõtte töö oleks tõhus, peab poliitika olema järelpidevalt edastatud ettevõtte liikmetele. Sisekontroll on üks abivahend, mis tagab vastavust ettevõtte poliitikaga.⁴⁴

---

⁴⁰ Rahvusvaheline auditeerimise standardid (Eesti) 610. Siseaudiitori töö kasutamine., kättesaadav internetis <www.auditorkogu.ee/docs/ISA/Standardid2010/isa610ee.pdf> 20.01.2013.

⁴¹ Банк. С., „Аудит системы внутреннего контроля операций с производными финансовыми инструментами“, Управленческий учет, 01.02.2008, <referent.mubint.ru/8/6043> 25.01.2012.

⁴² Hansa Äriteenuste OÜ, Siseaudit ja revisjon., *supra nota* 13, lk 9-10.

⁴³ Eesti Siseaudiitorite Ühing, *SISEAUDIT arvestus- ja aruandlusprotsessis.*, *supra nota* 12, lk 12.

⁴⁴ Meigs W., et al, *Principles of auditing ninth edition* (USA: Library of Congress 1989), p 149.

Sisekontrolli teostatakse pidevalt auditeerides protseduurireegleid organisatsioonis. Kui organisatsioonis on olemas siseauditi funktsioon, siis on just sisekontrollisüsteemi olemasolu, tõhususe ja õigusaktides kehtestatud nõuetele vastavuse hindamine, siseauditi ülesanne. Siseaudit, mis on olemuselt funktsioon, annab hinnangu ettevõtte sisekontrolli protsessile.⁴⁵

Selleks, et tagada sisekontrolli tõhusus ettevõttes tuleb luua protseduuride kontrollikeskkond. Kontroll on asjaolude võrdlus ja analüüs. Kui ettevõttes puuduvad reeglid ja juhendid, siis sisekontrollisüsteem ei saa tõrgeteta töötada.

Siseauditit liigitatakse sageli kui tegevust auditi valdkondade järgi, näiteks⁴⁶:

1. Finantsaudit, milles analüüsitakse raamatupidamis- ja finantsaruandeid ning antakse hinnang nende õigsusele ning tehingute seaduslikkusele.
2. Tulemusaudit, milles hinnatakse auditeeritava tegevuse säästlikkust, tõhusust ja mõjusust.
3. Vastavuse audit, milles analüüsitakse ja hinnatakse asutuse tegevuse vastavust püstitatud eesmärkidele, kooskõlastatud protseduurireeglitele, eeskirjadele ja juhenditele ning kehtivatele õigusaktidele.
4. Tegevuse audit, milles analüüsitakse ja hinnatakse asutuse kitsamaid alategevusi, protsesse jms.⁴⁷

Õigusaktides on reguleeritud enam avaliku sektori siseauditeerimist. Põhjuseks on, et kui erasektoris toimib ettevõtete tegevuse hindamiseks teatud automaatne süsteem: turg, kasum ja ettevõtte tulevikuväärtus, siis avalikus sektoris kasutatakse erinevaid siseauditi liike turumehhanismide asendajana. See on oluline lähtekoht erasektori siseaudiitoritele, sest avaliku sektori ja siseauditi regulatsioone ning soovituslikke lähenemisi kombineerides saab luua erasektori ettevõtete siseauditi läbiviimise meetodid, mis annab omanikele piisavat kindlustunnet ettevõtte osas.⁴⁸ Eestis on siseaudit avalikus sektoris reguleeritud Vabariigi Valitsuse määrusega nr 79 2012. aasta 4. oktoober.⁴⁹

---

⁴⁵Sisekontroll väljaspool raamatupidamist ja finantsi <www.siseaudiitor.ee/sisekontroll-valjaspool-raamatupidamist-ja-finantsi-2/> (23.01.2013).

⁴⁶Eesti Siseaudiitorite Ühing, *SISEAUDIT arvestus- ja aruandlusprotsessis.*, supra nota 12, lk 17.

⁴⁷Hansa Äriteenuste OÜ, Siseaudit ja revisjon., supra nota 13, lk 19.

⁴⁸Eesti Siseaudiitorite Ühing, *SISEAUDIT arvestus- ja aruandlusprotsessis.*, supra nota 12, lk 5-6.

⁴⁹Hansa Äriteenuste OÜ, *Siseaudit ja revisjon.*, supra nota 13, lk 9.

AudS sätestab siseaudiitoritele esitatavad nõuded, nende tegevuse õiguslikud alused ja õiguse kutsetegevusele ning siseaudiitorite üle järelevalve teostamise alused. AudS hõlmab siseaudiitori tegevust avaliku sektori üksuses ja ühingus (§12) ja erasektori üksuses, mis liigitub avaliku huvi üksuseks (§13). Eesmärgiks on täpsustada nõudeid siseaudiitoritele ja nende kutsetegevusele.

Siseauditi korraldamine ning siseaudiitori kohustuste ja vastutuse määramine on täielikult ettevõtte sisene küsimus.⁵⁰

Toimiv sisekontrollisüsteem peab võimaldama teisesuunalise kommunikatsiooni teabe edastamise organisatsiooni töötajatele, partneritele jms.⁵¹

Otsuse erasektoris selle kohta, kas siseaudiitor on vajalik või mitte, võtavad omanikud ja ettevõtte juhatus. Otsuse tegemisel omanikud/juhid arvestavad erinevaid faktoreid, sh ettevõtte suurust, filiaalide ja esinduse geograafilist asukohta.

Rahvusvahelistele siseauditi standarditele ning Eestis avaliku sektori juhendmaterjalile „Siseauditi hea tava“ vastavalt koosneb siseauditi läbiviimine siseauditi planeerimisest, informatsiooni kontrollimisest ja hindamisest, tulemuste raporteerimisest ja järelkontrollist. Selleks tuleb siseauditit hoolikalt planeerida, koguda, analüüsida, tõlgendada ja dokumenteerida informatsiooni, mis kinnitab auditi tulemusi.⁵²

Siseauditi tulemusena koostab siseaudiitor aruande (raporti), milles hindab riske, toob välja kontrollis avastatud puudused, vead ja nõrkused ning teeb ettepanekud nende kõrvaldamiseks ja tegevuse täiustamiseks.⁵³ Lõpparuanne kooskõlastatakse auditeeritavatega, et kindlaks teha, kas siseaudiitor mõistis korrektselt auditi objekti olemust ning kas ta varustab juhti adekvaatse informatsiooni ja soovitustega, mis aitaksid saavutada asutusele seatud eesmärke ning tagada asutuse areng.⁵⁴ Siseauditi tegevuses on tähtsaim märkida ja hinnata riske, organisatsiooni nõrkusi ja anda

---

⁵⁰ Samas, lk 9.

⁵¹ Interdistsiplinaarsete Uuringute Instituut, *Siseauditi käsiraamat* (Tallinn:1999), lk 5.

⁵² Eesti Siseaudiitorite Ühing, *SISEAUDIT* arvestus- ja aruandlusprotsessis., *supra nota* 12, lk 18.

⁵³ Interdistsiplinaarsete Uuringute Instituut, *Siseauditi käsiraamat.*, *supra nota* 51, lk 5.

⁵⁴ Eesti Siseaudiitorite Ühing, *SISEAUDIT* arvestus- ja aruandlusprotsessis., *supra nota* 12, lk 19.

soovitusi, kuidas vähendada riske ja parandada süsteeme ning protsesse. Ettevõttes tuleb siseaudiitorile tagada piisav iseseisvus ja sõltumatus.

Siseauditi tulemustest ja siseaudiitori hinnangutest ning ettepanekutest järelduste tegemine ja vastavate otsuste langetamine on organisatsiooni juhtkonna, mitte siseaudiitori ülesanne.⁵⁵ See, kas võetakse midagi ette või mitte, sõltub täiel määral ettevõtte juhtkonnast.

Samas võib siseaudiitori töö olla kasuks välisaudiitorile. Asjalik sise- ja väliaudiitori koostoime võib anda positiivse tulemuse kõikidele protsessi osapooltele. Mida tõhusam on ettevõtte sisekontrollisüsteem, sh siseauditi funktsioon, seda suuremas osas toetub välisaudiitor reeglina siseaudiitori tööle. Efektiivne siseauditi funktsioon organisatsioonis võimaldab vähendada välisaudiitori poolt teostatavate kontrollprotseduuride mahtu, mis omakorda mõjutab välisaudiitorile makstavat tasu. See loob teoreetiliselt võimaluse väliauditi maksumuse vähendamiseks.⁵⁶

Kontrollitava majandussubjekti juhid võivad vähendada kulu kohustuslikule auditile, kaotamata teenuse kvaliteeti ning kasutada professionaalselt toimiva siseauditi talitlust, mis võib anda teavet mitte üksnes finantsaruannete vaid ka muudes küsimustes.⁵⁷

Kokkuvõtlikult saab järeldada, et siseauditi eesmärgiks on anda juhtkonnale sõltumatu hinnang nii ettevõtte majandustegevuse kui ka töötava sisekontrollisüsteemi kohta. Siseaudit tagab juhtidele õigeaegse ja objektiivse teabe kehtestatud nõuetest kõrvalekallete ja ressursside kasutamise seaduslikkuse, säästlikkuse, tõhususe ja mõjususe põhimõtete rikkumise kohta. Siseauditi eesmärk on tagada juhtkonnale piisav kindlustunne, et sisekontroll ettevõttes toimib nõutaval viisil ja on tulemuslik. Samas siseaudiitor hindab ja analüüsib ettevõtte riskihindamist ja sisekontrollisüsteemi ning pakub parandamiseks meetmeid, mille abil saaks maandada tekkivaid riske.

---

⁵⁵ Interdistsiplinaarsete Uuringute Instituut, *Siseauditi käsiraamat.*, supra nota 51, lk 5.

⁵⁶ Eesti Siseaudiitorite Ühing, *SISEAUDIT arvestus- ja aruandlusprotsessis.*, supra nota 12, lk 80.

⁵⁷ Загерт И., „Актуальные вопросы взаимодействия внешнего и внутреннего аудита“, (2008) <www.femida-audit.com/showdoc.php?&mat_id=67&doc_div=2> (08.04.2013).

2. SISEAUDITI JA AUDITI VASTASTIKUNE SEOS

2.1 Siseauditi võimalikud ohud

Sisekontrolli ja siseauditit ei saa käsitleda eraldiseisvatena, kuid nad ei ole sünonüümid. Sisekontrolli tegevus ja siseauditi kostöö peaks tagama ettevõtte juhtkonnale kindlustunde. Kuid kui siseaudit ja sisekontroll teevad vähest kostööd võib see olla üheks ohuteguriks, mis takistab ettevõtte tõrgeteta toimimist.

Paljud organisatsioonid erinevates riikides, töötades välja oma ala sisekontrollisüsteeme, võtavad aluseks COSO sisekontrolli kontseptsiooni. COSO loodi USA-s erasektori initsiatiivil käsitlemaks finantsaruandluse kvaliteeti ja tegelikkusele vastavuse küsimusi, mis olid põhjustatud ettevõtete pankrotistumistest ja nendes ettevõtetes läbiviidud auditite ning kontrollide tulemustest välisaudiitorite poolt. Organisatsiooni loomise eesmärgiks oli finantsaruandluse kvaliteedi tõstmine juhtimise, sisekontrolli ja ärietika arendamise kaudu.⁵⁸

COSO töö tulemusena avaldati 1992. aastal sisekontrolli kontseptsioon ja 1994. aastal selle lühendatud variant, samal aastal esitati CoCo poolt samalaande kontseptsioon *Guidance of Criteria of Control*.⁵⁹

Sisekontroll hõlmab lisaks siseaudiitori rollile ettevõtte tegevust laiemalt, näiteks koostatakse ohutusjuhendeid, täiustatakse organisatsioonikultuuri ning analüüsitakse asutuse tegevuskava tervikuna.

Vastavalt COSO ja CoCo põhimõtetele hinnatakse sisekontrollisüsteemi viiest peamisest komponendist lähtuvalt. Oluline on, et kõiki sisekontrolli komponente

---

⁵⁸ Eesti Siseaudiitorite Ühing, *SISEAUDIT arvestus- ja aruandlusprotsessis.*, supra nota 12, lk 20-22.

⁵⁹ Interdistsiplinaarsete Uuringute Instituut, *Siseauditi käsiraamat.*, supra nota 51, lk 7.

järgitaks organisatsiooni kõikides protsessides ja üksustes lähtudes sisekontrolli põhieesmärgist (põhitegevuse, aruandluse ja vastavuse eesmärgid).⁶⁰

Sisekontrolli komponendid on⁶¹:

1. Kontrollikeskkond (komponent, mis loob aluse tõhusa sisekontrollisüsteemi toimimisele asutuses).
2. Riskide hindamine (riskide identifitseerimine ja eesmärkide saavutamist takistavate ohtude analüüs).
3. Kontrolltegevused (protseduurid, mis aitavad tagada organisatsiooni juhtimise selliselt kui juhtkonna poolt on kavandatud).
4. Info ja kommunikatsioon (informatsiooni tuleb koguda ja edastada aja jooksul, mis võimaldab inimestel tööülesandeid täita; kommunikatsioon peab toimima ülevalt alla, alt üles kui läbivalt organisatsioonis tervikuna).
5. Seire (protsess, mis hindab sisekontrolli süsteemi toimimise kvaliteeti ajas).

Sisekontrollisüsteem peab suutma kiiresti reageerida tekkivatele riskidele ning viivitamata informeerima juhte olulistest puudustest ja kontrollmehhanismi nõrkustest.

Siseaudit on osa sisekontrollist ning siseauditi funktsioon ei saa asutuses eksisteerida eraldi asutuse eesmärkidest. COSO mudel sätestab siseaudiitorile täpsemad piirid, mida ja kuidas tuleb kindlasti selgitada ning mis on oluline informatsioon sisekontrolli kohta, mille alusel siseaudiitor tegutseb.⁶²

Sisekontrolli kohta kogutav informatsioon kajastab teavet, milliseid kontrole on kavandatud või teostatud. Konkreetnes siseauditi protsessis tagab selline informatsioon kontrollide testimisel positiivse tulemuse, võimaldades vähendada töö hulka ja täpsustada siseauditi mehhanisme.

Käesoleva töö teostamisel analüüsiti paljude erinevate autorite seisukohti nii sisekontrolli kui siseaudiitori kohta (Lisa 1 ja 2). Teoreetiliste andmete analüüsi põhjal esitatakse ohuallikad, mis võivad takistada siseaudiitorit auditi läbiviimisel.

---

⁶⁰ Eesti Siseaudiitorite Ühing, *SISEAUDIT arvestus- ja aruandlusprotsessis.*, supra nota 12, lk 20.

⁶¹ Samas, lk 20-22.

⁶² Samas, lk 22.

Olulisemaks ohuallikaks on siseaudiitori soov auditeerida liiga laia valdkonda. Siseaudiitor peab määrama konkreetse auditi ulatuse. Kui esialgne rakendusala on liialt avatud, siis suureneb risk, et töö võtab palju aega või audiitoril jäävad märkamata olulised tegurid.

Siseaudiitor peab vajadusel kaasama kontrollprotseduuri kliente ja andma mitte ainult hinnangu, vaid selgeks tegema ettevõtte nõukogule antud aruande sisu, milles siseaudiitor esitab tulemused ning juhib tähelepanu põhjustele, miks ebakorrektsused organisatsioonis on tekkinud.

Ohuallikaks on see, et siseaudiitorid ei soovi kaasata eksperte. Kogemusega siseaudiitorid ülehindavad oma võimeid ning tahavad saada üksi hakkama. Siseaudiitor ei saa omada täiuslikke teadmisi kõikidest ettevõtlusvaldkondadest. Eksperdi kaasamine auditi planeerimisprotsessi aitab siseaudiitoril teha kindlaks, et ei ole olulist tähelepanuta jäetud.

Siseauditi funktsiooni tõhusust on keeruline hinnata. Tulemust ei saa mõõta kvantitatiivselt ning tõhusus sõltub mitte ainult siseaudiitorist, vaid suures osas klientide hilisematest tegevustest. Samas omab kliendi subjektiivsus rolli siseaudiitori töö hindamises.

Vastavalt IIA-le on siseaudit sõltumatu, objektiivne, kindlust ja nõuandev tegevus, mis on kavandatud lisama väärtust organisatsiooni tegevusele ning seda täiustama.⁶³ Omanikud ja ettevõtte nõukogu ootavad siseauditilt kindlustandvat tegevust. Ettevõtte juhtkond arvestab siseauditi nõuandva funktsiooniga, mis aitavad äriprotsessi parandada.

Sellest tuleneb et, kui siseaudiitor on hõivatud nõustamisega, siis on seda suurem oht siseauditi objektiivsusele. Projekte ja valdkondi, kus siseaudiitor osales nõuandva pädevusega, tuleb kindlasti kontrollida. Keeruline on siseaudiitoril kritiseerida tegevusi, mida ta näiteks paar päeva tagasi ise pakkus. Siseaudiitor võib olla konsultant süsteemi väljatöötamise käigus, kuid ta ei tohi vastutada.

---

⁶³ Eesti Siseaudiitorite Ühing., *Rahvusvahelised Siseauditi Standardid ja Tegevusjuhised*, supra nota 23, lk 24.

Siseaudiitor peaks vältima otsest osalust erinevates komisjonides ja mitte langetama juhtimisotsuseid (nagu näiteks müüja valik või uue arvutisüsteemi ostmine). Siseaudiitorid võiksid ühineda komiteede ja komisjonidega ainult siis, kui see on tõepoolest vajalik ning siis vaid nõuandjana. Siiski peaksid nad algusest peale teada andma, et nende nõuanded ei ole kohustuslikud. Kui seda ei tehta, võib siseaudiitor olla olukorras, kus ta võtab vastu otsuseid, kui liider, mitte konsultant. See on selgelt vastuolus siseauditi rolliga ettevõttes.

Ohuallikaks on siseaudiitori sõltumatuks jäämine. Siseaudiitor tegutseb aktsionäride/nõukogu soovil, üks olulisem roll on kontrollida juhatuse enda tegevust. Antud roll võib viia siseaudiitori vastuollu juhatusega ning raskendada siseaudiitori igapäevast tööprotsessi. Selliste probleemide vältimiseks on vaja, et siseaudiitor tunnetaks suuremat tuge nõukogu/aktsionäride poolt.

Rahvusvahelises siseauditeerimise kutsetegevuse standardis on sätestatud, et sõltumatus on vabadus asjaoludest, mis ohustavad siseauditi funktsiooni võimet täita oma kohustusi erapooletult.⁶⁴ Siseaudiitori sõltumatuse tase mõjutab otseselt siseaudiitori objektiivsust. Sõltumatuse organisatsioonis võib saavutada siseauditi staatusega. Sellisel juhul siseaudiitor allub otseselt inimestele, kes saavad tagada siseaudiitorile sõltumatuse oma tegevuses (sh võimalus tutvuda erineva teabega) ning võtta asjakohaseid meetmeid, et rakendada siseaudiitori soovitusi. Objektiivsus lubab siseaudiitoritel tööülesandeid täita nii, et nad usuvad oma töö tulemusse ning seda, et kvaliteedi osas ei tehta kompromisse. Objektiivsus kohustab, et siseaudiitorid ei allutaks oma otsuseid auditit puudutavates küsimustes kellegi teise omadele.⁶⁵ Need mõisted on tihedalt seotud, kuna siseauditi osakonna sõltumatus mõjub oluliselt siseaudiitori objektiivsusele.

Siseaudiitori tasustamisviis on teguriks, mis võib mõjutada sõltumatust. Siseaudiitori töötasu peab olema fikseeritud ning ei tohi olla seotud ettevõtte majandustulemustega. Vastasel juhul võib tekkida huvide konflikt.

---

⁶⁴ Rahvusvahelised Siseauditi Standardid ja Tegevusjuhised (Eesti). Tunnusstandardid, kättesaadav internetis na.theiia.org/standards-guidance/Public%20Documents/Standards_2011_Estonian.pdf (02.04.2013), lk 1.

⁶⁵ Samas, lk 1.

Audiitorettevõtjad pakuvad siseauditi teenust. Eesti seadustes ei ole sätestatud, et audiitor ei saa osutada siseauditi teenust auditeeritavates ettevõtetes. Selline kombinatsioon ei ole soovituslik, kuna see võib põhjustada välisaudiitorite huvikonflikte. Audiitor on kohustatud keelduma auditeerimisega mitte seotud teenuse osutamisest, kui teenuste osutamine paneks kahtluse alla tema sõltumatuse.⁶⁶

Mitmete suurte rahvusvaheliste ettevõtete, nagu näiteks Eron, Parmalat, Ahold, WorldCom jt, skandaalid on viinud selleni, et usaldus finantsaruannete tõesusesse ja audiitoritesse on langenud.⁶⁷

Aastal 2002 USA senaatorid Paul Sarbanes ja Michael G. Oxley töötasid välja Sarbanes-Oxley akti⁶⁸, kus määratletakse nõuded finantsjuhtimisele ettevõttes, mille väärtpaperid on USA börsil. Akti eesmärk on suurendada avalike kontsernide läbipaistvust, terviklikkust ja arvepidamise selgust ning seeläbi võidelda sellise korporatiivse pettusega, mille oli esile kutsunud skandaalid ja majanduse kokkuvarisemine.⁶⁹ Korruptsiooniskandaalide seeriad USA-s algasid 2001.aastal sellega, et Eron, Ameerika üks suurimatest energiakorporatsioonidest, oli ebaausalt koos audiitoriga tegutsedes moonutanud andmeid kahjumist. Natuke hiljem oli WorldCom, telekommunikatsiooni hiiglane, uudistes suure seletamatu „augu“ pärast finantsaruandes, mis viis pankrotiavalduse esitamiseni 2002.aasta juulis. Põhilisemad Sarbanes-Oxley akti sätted, mis seonduvad audiitoritega, on PCAOB loomine ja teatud konsultatsiooniteenuste osutamise keelamine auditi klientidele, eesmärgiga hoida ära audiitorite poolt enda töö ülevaatamine.⁷⁰

Auditeerimiseeskiri sätestab, et kliendile muude teenuste osutamisel tuleb audiitoril eelkõige hoiduda juhtkonna funktsioonide ülevõtmisest ja juhtkonna kompetentsi kuuluvate ostuste tegemisest. Muude teenuste osutamisel on oluline järgida, et audiitor ei osutaks kliendile raamatupidamiseteenust ning klient peab ise vastutama

---

⁶⁶ Kask, H., „Audiitori üldised kohustused ja vastutus“, magistritöö, Tartu Ülikooli õigusteaduskond (2006), lk 8-9.

⁶⁷ Kask, H., „Audiitori üldised kohustused ja vastutus“, magistritöö, Tartu Ülikooli õigusteaduskond (2006), lk 8.

⁶⁸ Sarbanes-Oxley Act of 2002 - An Act to protect investors by improving the accuracy and reliability of corporate disclosures made pursuant to the securities laws, and for other purposes. <<http://taft.law.uc.edu/CCL/SOact/soact.pdf>> (22.03.2013).

⁶⁹ The Good the Bad and their Corporate Codes of Ethics: Enron, Sarbanes- Oxley, and the Problems with Legislating Good Behavior, Harvard Law Review Vol. 116, no 7, May 2003, p. 2123.

⁷⁰ Kask, H., „Audiitori üldised kohustused ja vastutus“, magistritöö, Tartu Ülikooli õigusteaduskond (2006), lk 8-9.

oma raamatupidamise korraldamise eest, samuti ei tohi audiitor endale võtta kliendi töötaja või juhi rolli.⁷¹

Kokkuvõtvalt selgusid, läbi erinevate teoreetiliste allikate analüüsi, ohuallikad, mis võivad takistada siseauditi läbiviimist. Peamisteks ohuallikateks on siseaudiitori töös teadmiste piiratus kõigi ettevõtte tegevusvaldkondade kohta, ekspertide mitte kaasamine, liialt suuremahuline auditeerimisvalim, osalemine ettevõtte nõustamis- ja otsustusprotsessides, töötasu sidumine ettevõtte majandustulemusega. Seetõttu peab siseaudiitor alati kindlaks määrama auditi mahu ning ulatuse. Siseaudiitor peab kaasama auditeerimisprotsessi eksperte ja vajadusel kliente. Oluline on, et siseaudiitor jääks sõltumatuks, ta peab vältima nõustamistöös osalemist ning omanikud peavad koheselt määratlema siseaudiitori staatuse ettevõttes. Selleks, et vältida eelpool kirjeldatud ohte soovitab töö koostaja kasutada ettevõttes nii siseaudiitorit kui sisekontrollisüsteemi.

2.2 Siseauditi olulisus auditeerimise ettevalmistamisel

Sise- ja välisauditi eesmärgid ning ülesanded erinevad üksteisest. Välisaudiitor huvitub peamiselt raamatupidamisarvestusest ja nende alusel koostatud finantsaruannetest. Siseaudiitori töö hõlmab organisatsiooni kui terviku tegevust. Välisaudiitorid teevad koostööd siseaudiitoritega auditeerimisprotsessis, kuid selle koostöö ulatus on erinev ning sõltub konkreetsest audiitorist ning ettevõtte siseaudiitorist.

Valdkonna teooria analüüsist nähtub, et siseauditiil on oluline roll välisauditeerimise ettevalmistamises. Selleks, et kontrollida teoreetiliste väidete sobivust praktikaga viidi läbi lõputöö raames küsitlused. Antud teema kohta koostati kolm erinevat küsimustikku, lisaks valdkonna küsimustele küsiti üldisi küsimusi. Küsimustikud saadeti 42 välisaudiitorile (lisa 3), 36 siseaudiitorile (lisa 4) ning 11 nende ettevõtete juhtidele, kelle asutuses on siseaudiitor (lisa 5). Välisaudiitorite nimekiri saadi Audiitortevuse portaalist⁷². Siseaudiitorite nimekiri ja kontaktid saadi siseaudiitorite

---

⁷¹ Samas, lk 36.

⁷² Audiitorite nimekiri. Audiitortevuse portaal < www.auditortevus.ee/lr1/web/guest/home>.

koduleheküljelt siseaudiitor.ee⁷³ ja ettevõtte juhtide, kelle asutuses on siseaudiitorid, kontaktide õigsust kontrolliti andmebaasi ee.ee⁷⁴ otsingusüsteemi kaudu. Iga grupi jaoks koostati valikvastustega küsimused, millest üks oli avatud küsimus. Küsimustikule sai vastata nii anonüümselt kui nime lisades. Vastajatel oli võimalik täita küsimustikud kas Google Drive interneti põhised või Microsoft Wordi failis.

Sise- ja välisaudiitori küsimustikud olid omavahel seotud, selleks, et neid saaks võrdlevalt analüüsida. Küsimustikega sooviti teada saada, kas tehakse koostööd siseaudiitori ja välisaudiitori vahel ning kas siseaudiitorid on oma töös piisavalt sõltumatud. Välisaudiitorilt küsiti arvamust siseaudiitori olemasolu kasulikkusest ettevõttes, kas nad on märganud olulist erisust ettevõtete vahel, kus on tööl siseaudiitor nende ettevõtete, kus siseaudiitor puudub. Samas sooviti teada saada, kuidas muudab siseaudiitori olemasolu välisaudiitori töökoormust. Ettevõtte juhi käest uuriti, kui suure ettevõttega on tegemist ning miks nad on pidanud vajalikuks tööle võtta ettevõttesse siseaudiitor. Olulisem küsimus, välisaudiitoritele ja ettevõtte juhtidele oli kulude kokkuhoiu kohta.

Küsimustikud koostati erineva suunitlusega saamaks teada konkreetse isiku arvamust antud teema kohta. Küsimustikele saadi vastuseid kokku 21. Seetõttu teostati analüüs üldandmete osas koos ning spetsiifilistes valdkondades eraldi. Peamiselt sise- ja välisaudiitori küsimustikule vastanutest (75%) oli tööstaažiga antud valdkonnas üle viie aasta, mistõttu saadud vastuseid saab pidada usaldusväärseteks. Nais- ja meessoost vastajaid oli võrdselt vanuses alates 25. eluaastast kuni 70. eluaastani.

Siseaudiitorite küsitlusele vastajatest 83% töötab ettevõttes, mis on auditeerimiskohustuslane ning 57% vastajatest on ainsad siseaudiitorid ettevõttes. 43% siseaudiitoritest töötavad sisekontrolli osakonnas. Kaks siseaudiitorit vastasid, et „on raske jääda sõltumatuks oma töös“, ning üks vastaja lisas, et „see sõltub konkreetsetest asjaoludest“. 50% siseaudiitoritest ei pidanud sõltumatuks jäämist probleemiks. Vastanud siseaudiitoritest 67% on veendunud, et juhtkond võtab nende poolt esitatud arvamusi tõsiselt. Siseaudiitori ja välisaudiitori vastuseid analüüsides saab järeldada, et vastused ühele ja samale küsimusele on erinevad. Oleneb sellest, kas vastajaks oli siseaudiitor või välisaudiitor.

---

⁷³ Siseaudiitorite nimekirj. Siseaudiitori portaal <www.siseaudiitor.ee> (09.12.2012).

⁷⁴ Ettevõtjate andmed. Eesti ettevõtete otsingusüsteem <ee.ee> (08.12.2012).

Audiitoritest 18% arvas, et siseaudiitorid on piisavalt sõltumatud oma töös. Kaks inimest vastas, et nad „ei oska öelda“ ning kaks arvas, et „siseaudiitorid ei ole piisavalt sõltumatud“. Ülejäänud olid arvamusel, et „sõltub konkreetsest juhtumist ning ülesandest, mida täidab siseaudiitor ettevõttes“. Üks vastaja kirjutas, et „see on organisatsiooniti erinev ja sõltub põhiliselt sellest, kellele siseaudiitor raporteerib. Kui raporteerib nõukogule ja nõukogus pole tegev- ja juhatuse liikmed, siis peaks tulemus olema suhteliselt sõltumatu siseaudiitori tasustamisest“.

57% siseaudiitoritest vastas, et nad teevad auditi käigus koostööd välisaudiitoritega. Üks vastaja juhtis tähelepanu sellele, et „rahvusvahelised auditeerimisstandardid ei aktsepteeri tuginemist kellegi teise poolt tehtud tööle eriti olulises osas ning kindlasti tutvub välisaudiitor auditi planeerimise käigus kõigi olemasolevate siseauditi materjalidega (riskihinnangud, plaanid, raportid, tähelepanekud jms) ning enamasti teeb siseaudiitoritega ka intervjuu“.

Samas 77% välisaudiitoritest kinnitavad, et nad teevad kontrolli käigus koostööd siseaudiitoritega. Üks välisaudiitor vastas, et „kui teeb kontrolli ettevõttes, kus on siseaudiitor, siis ta uurib, mis laadi siseauditeid on tehtud ja kas see aitab kaasa välisauditi teostamise efektiivsusele või mitte“. Üks välisaudiitor märkis, et „tema klientidel ei ole koosseisulisi siseaudiitoreid“.

Välisaudiitor vastutab auditi aruandes avaldatud arvamuse, kontrolli mahu ja perioodide eest. Vastutus ei vähene siis, kui audiitor kasutab siseauditi töö tulemusi või kaasab siseaudiitori auditi protsessi. Kõik otsused, mis hõlmavad finantsaruande auditit, otsustab välisaudiitor.

Kui välisaudiitor tahab kasutada analüüsis siseaudiitori töö tulemusi, peab ta tegema järgmised toimingud⁷⁵:

1. Üldpildi saamine siseauditi tegevusest planeerimise etapis.
2. Esialgse hinnangu andmine siseauditi funktsioonile planeerimise etapis.

---

⁷⁵ Rahvusvaheline auditeerimise standardid (Eesti) 610. Siseaudiitori töö kasutamine., kättesaadav internetis <www.auditorkogu.ee/docs/ISA/Standardid2010/isa610ee.pdf> 06.04.2013

3. Siseaudiitoritega koostöö perioodi ning suhtlemise viisi määramine. Selles etapis soovitatakse kokku leppida töö periood, kontrolli maht ja tase, dokumenteerimine jms.
4. Siseaudiitori töö kontrolli ja hindamise eesmärgiks on teha kindlaks siseaudiitori adekvaatsus auditi läbiviimisel.
5. Dokumenteerida järeldused siseauditi tööst.

Siseauditi eelhindamiseks peab välisaudiitor arvesse võtma siseaudiitori staatust ettevõttes, ehk kui sõltumatu ja objektiivne on siseaudiitor oma töös. Samas tuleb arvestada siseaudiitori ülesannete iseloomu ja mahtu ning seda, kui sarnased on need audiitori ülesannetega. Lisaks peab arvestama, kui kompetentne on siseaudiitor ja kas tal on piisavalt tehnilisi oskusi ning töökogemust.

45% küsitletud välisaudiitoritest arvavad, et siseaudiitori olemasolu ettevõttes lihtsustab kontrolli. Ainult üks välisaudiitor vastas eitavalt, ülejäänud olid arvamusel, et kõigepealt sõltub abi siseaudiitori kvalifikatsioonist ning sisekontrolli ülesehitusest. Vandeaudiitor vastas „võib olla nii ja naa, näiteks kui siseaudiitoril puudub tahe või õigus toetada välisaudiitorit tema töös, siis ei ole lihtsam“.

50% välisaudiitoritest, tuginedes oma kogemustele, vastasid, et „siseaudiitori olemasolu ei vähenda nende töökoormust“ ning 20% märkis, et vähendab vähesel määral. Sellest saab järeldada, et välisauditi kulude vähenemine siseauditi olemasolu tõttu ei leidnud praktikas kinnitust.

55% välisaudiitoritest väitsid, et ei ole kunagi osutanud siseauditi teenust lisaks auditile ning 45% audiitoritest oli selline kogemus. Nendest kaks on hiljem jälginud ettevõtte tegevust, kus nad osutasid siseaudiitori teenust. Üks audiitor vastas, et „siseauditi teenust ei saa samale ettevõttele osutada ning ettevõtte suhe ikka jätkub“.

43% siseaudiitoritest vastas, et ettevõttes, kus nad töötavad, on kirjalikult vormistatud siseauditeerimissüsteem. Ühe siseaudiitori arvates „enamasti ettevõtetel ei ole mitte siseauditi vaid sisekontrollisüsteem“ ning üks sihtasutuse siseaudiitor vastas, et „jah, meil on loodud sisekontrollisüsteem, kuid kõiki elemente pole loomulikult kirjas ja seda polegi tarvis. Ettevõtte sisekontrollisüsteemi moodustab kinnitatud osa, mis

koosneb kirjalikust korrast, juhistest, regulatsioonidest ning kinnitamata osa ehk organisatsioonikultuur tervikuna (eetiline käitumine, tavad, hoiakud)“.

67% vastanud siseaudiitoritest olid veendunud, et välisaudiitorid soovivad teha auditi käigus nendega koostööd. Siseaudiitorid vastasid järgmist: „Välisaudiitorid tunnevad huvi meie poolt läbiviidud auditite tulemuste vastu. Samuti arutame teemasid, mida võiks siseaudit käsitleda ja mis huvitaks välisaudiitoreid.“; „Tutvutakse siseauditi plaani, raportite ja tähelepanekutega. Siiski tehakse ise ettenähtud toimingud, et saada vajalikku tõendusmaterjali“.

Samas kui välisaudiitor otsustab kasutada siseauditi tööd on ta kohustatud järgima standard ISA 610 „Siseaudiitorite töö kasutamine“ nõudeid. Standardis on sätestatud siseaudiitori ja välisaudiitori suhe juhul, kui välisaudiitor tahab siseaudiitori tööd kasutada auditi käigus. ISA 610 sätestab, et kuigi siseauditi funktsiooni ja välisaudiitori eesmärgid on erinevad, võivad viisid, millega siseauditi funktsioon ja välisaudiitor saavutavad vastavad eesmärgid, olla sarnased⁷⁶.

Täiendav roll, mille võib siseaudiitor endale võtta, on välisaudiitori tegevuste jälgimine. Kontrolli käigus on välisaudiitoril tihti vaja inimest, kes aitab audiitorile tutvustada töötajaid ning ettevõttes liikuda. Samas siseaudiitor, kellel juba on kogemus kontrolli läbiviimises, laiendab oma teadmisi.

ISA 610 „Siseaudiitori töö kasutamine“ käsitletakse välisaudiitori kohustusi, mis on seotud siseaudiitori tööga. Standardis määratletakse siseaudiitori töö tulemuste kasutamine välisaudiitori poolt sh infovahetus, spetsiifilise töö kasutamine.

Siseaudiitori olemasolu ettevõttes on omanike/nõukogu soov. Kõikides küsitatud ettevõtetes on tööle võetud siseaudiitor ning nad ei osta teenust. Küsitlusse valiti rahvusvahelised ettevõtted ning vastused küsimustele olid sarnased. 67% vastanud ettevõtetes on üks inimene siseauditi osakonnas ning 33% ettevõtetes on siseauditi osakonnas tööl kuni viis inimest. Vastanud ettevõtete juhid arvavad, et siseaudiitori tegevus annab lisandväärtust ettevõttele. Samas kõik juhid on veendunud, et siseaudiitorid aitavad välja tuua ettevõttes riskitegurite piirkondi. Vastanud juhtide

---

⁷⁶ Rahvusvaheline auditeerimise standardid (Eesti) 610. Siseaudiitori töö kasutamine., kättesaadav internetis <www.auditorkogu.ee/docs/ISA/Standardid2010/isa610ee.pdf> 06.04.2013

ettevõtetes töötas keskmiselt 250 töötajat ja keskmine aastakäive oli 50 miljonit eurot ja bilansimaht oli 43 miljonit eurot.

Vaid 33% vastanud juhtidest on kindlad, et siseaudiitori olemasolu ettevõttes hoiab oluliselt kokku välisauditeerimiskulu. Välisaudiitoritest 20% on märganud olulisi erinevusi ettevõtete kulude kajastuses, nendes ettevõttes, kus on olemas siseaudiitor ja nendes kus ei ole. Pooled välisaudiitoritest ei märganud olulisi erinevusi ning üks vastas, et „ei oska öelda, kuna tema klientide koosseisus ei ole koosseisulisi siseaudiitoreid“ ja teine, et „tema arvamusel kulude kajastuse erinevus sõltub sellest, kui tõhus on ettevõttes sisekontrollisüsteem“.

Kaks ettevõtte juhti vastasid, et nende ettevõttes siseaudiitor esitab juhtkonnale ettevõtte tegevuse kohta aruande kord kvartalis. Ehitusmaterjalide müügiga tegeleva ettevõtte esindaja vastas, et „nende ettevõttes siseaudiitor esitab aruandeid ettevõtte majandustegevuse kohta vastavalt vajadusele ning kokkuvõtlikud aruanded esitatakse kaks korda aastas“. Üks vastaja kirjutas, et „ettevõtte siseaudiitor esitab lisaks kvartali aruannetele iga auditi kontrollijärgselt aruande“.

33% ettevõtte juhtidest, vastasid, et nad võtavad alati arvesse siseaudiitori soovitusel. Juhtidest 67% arvestavad teatud määral siseaudiitori soovitusel.

Finantsarvestuse materjali ettevalmistamise kvaliteedis ei tajunud 50% välisaudiitoritest olulist vahet, olenemata siseaudiitori olemasolust ettevõttes. Välisaudiitoritest 20% leiavad, et nendes ettevõtetes, kus on olemas siseaudiitor on finantsmaterjali ettevalmistamise kvaliteet kõrgem, 30% ei osanud kvaliteeti määratleda ning vastasid, et see sõltub juhusest.

Välisaudiitoritest 70% on teinud juhtkonnale soovitusi siseaudiitori tööle võtuks ning 36% vastasid, et on soovitanud juhtkonnale siseaudiitor välja vahetada mõne teiste vastu.

Välisaudiitoritest 55% soovivad edasi tegutseda sama positsiooniga, siseaudiitori elukutse neid ei huvita. 18% vastas, et nad on huvitatud tööst mõnes muus valdkonnas. Välisaudiitorite kommentaarid olid: „mul puudub siseaudiitori litsents“; „nüüd isegi valin siseaudiitori kutse“.

Siseaudiitori rolli olulisuse kohta on teostatud uurimistöid Austraalias, Uus-Meremaal, Serbias ja Poolas.

Aastal 2006 Austraalia ja Uus-Meremaa ettevõtjate vahel läbiviidud uurimistöös sooviti teada saada siseauditi olulisust pettuste avastamisel. Kokku küsitleti 480 ettevõtjat, vastuseid saadi 324. Uurimistöö tulemusena selgus, et ettevõtetes, kus on tööle võetud siseaudiitor on tõenäolisem riskide ja pettuste avastamine kui nendes ettevõtetes, kus siseaudiitor puudub. Neid tulemusi saab pidada usaldusväärseteks nii investorile kui ka ettevõtte nõukogule/juhtidele, kuna nad tõendavad siseauditi rolli olulisust ja tähtsust ettevõtte üldjuhtimise protsessis.⁷⁷

Serbias teostati 2011. aastal empiiriline uuring, sooviga teada saada siseauditi rolli olulisusest ettevõtetes. Uuringu tulemusena selgus, et 79% ettevõtetes töötab siseaudiitor. Analüüsist nähtub, et siseaudiitori ülesanded Serbia ettevõtetes ei ole lõplikult arusaadavad ning piirduakse ettevõtetes õigusaktide järgimise hindamisega ning ebaseadusliku tegevuse ja vigade takistamisega, ei tehta selget erisust siseauditi ja sisekontrolli funktsioonide vahel.⁷⁸

Samalaadne uuring teostati Poolas 2010. aastal 137 ettevõtte/riigiasutuse seas. Uurimistööst järeldus, et siseaudit on tõhusaks vahendiks ettevõtte tööprotsessi parandamiseks, ning siseauditi funktsioone kasutatakse ettevõtetes eri ulatuses ja eri suundades ja need vajavad täpsustamist, et saaks eristada siseauditi ja sisekontrolli funktsioone.⁷⁹

Kokkuvõtlikult saab järeldada, et siseaudiitori mõju auditile ei vähenda välisauditi kulu ega väliaudiitori töökoormust. Kuigi teooria alusel peaks lisandväärtusena kaasnema ettevõttes kulu kokkuhoid. Serbias ja Poolas, sarnaselt Eestiga, on siseaudiitori roll ettevõttes selgusetu, ning sageli siseaudiitori kohustused võrdsustatakse ettevõtte sisekontrollisüsteemi nõuetega. Siseaudiitorite hinnang ja

---

⁷⁷ Coram, P., Ferguson, C., Moroney, R., „The Importance of Internal Audit in Fraud Detection“, 12 *Accounting & Finance* (2008), Nr 4, 543-559, kättesaadav internetis: http://aaahq.org/audit/midyear/07/midyear/papers/Coram_TheImportanceOfInternalAudit.pdf 02.05.2013

⁷⁸ Ljubisavljević, S., Jovanović, D., „Empirical research on the internal audit position of companies in Serbia“, 10/12 *Economic annals* (2011), no 191, 123-141, p 139, kättesaadav internetis <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0013-3264/2011/0013-32641191123L.pdf> 01.05.2013

⁷⁹ Bielińska-Dusza, E., „Analysis of internal audit functioning in Poland – empirical research findings“, 9 *Business, management and education* (2011), nr 2, 236-247, p 237, kättesaadav internetis: <http://www.bme.vgtu.lt/index.php/bme/article/download/bme.2011.16/pdf> 04.05.2013

arvamus on ettevõtte juhtkonnale vajalik. Siseauditi roll Eestis sarnaselt Austraalia ja Uus-Meremaaga on oluline ning tagab riskide ja pettuste avastamise ettevõtetes. Siseaudiitori kohuseks on maksimaalselt abistada välisaudiitorit auditi teostamisel. Väliaudiitor, kasutades siseaudiitori kaasabi, peab olema erapooletu ning suutma realistlikult hinnata siseauditi materjale. Välisaudiitorite hinnangul on nendes ettevõtetes, kus on tööle võetud siseaudiitor, majandusarvestus korrektsem ning ettevõtte tulu-kulu kajastamine läbipaistvam. Sise- ja välisaudiitori koostöö peab toimuma lähtudes rahvusvahelisest auditeerimisstandardi raamistikust.

KOKKUVÕTTE

Siseaudit oma olemuselt on sõltumatu, objektiivne, kindlustunnet andev ja konsulteeriv tegevus, mille eesmärgiks on anda organisatsioonile lisandväärtus ning parendada ettevõtte majandustegevust. Asjatundlik siseaudiitor aitab kaasa ettevõtte tõhustamisprotsessile ning sellega saavutab ettevõtja konkurentsieelise.

Töö aktuaalsus oli see, et aastal 2010 muudeti audiitoritegevuse seadust ja auditeerimiskohustuste parameetritele vastavate ettevõtjate arv vähenes ning seetõttu oli vajalik tähtsustada siseauditi rolli majandusüksuses.

Töö uudsuseks oli see, et teadaolevalt analüüsitakse esmakordselt Sisekaitseakadeemias siseauditi tegevusest/mittetegevusest tulenevaid ohutegureid auditeerimisele. Töös kontrolliti teooria vastavust Eesti praktikaga.

Lõputöö uurimisprobleem seisnes sellest, et siseauditi põhifunktsiooni (tagada juhtkonnale kindlustunne, et tehtavad otsused ja tegevused on õiged) võrdsustatakse auditeerimisega (ettevõtte raamatupidamise aastaaruandes sisalduva finantsinformatsiooni kontrollimine).

Lõputöö eesmärk oli analüüsida siseauditi olulisust auditeerimisel. Eesmärgi saavutamiseks püstitati neli uurimisülesannet.

Selleks, et töö eesmärki saavutada oli esimeseks uurimisülesandeks anda ülevaade auditi olemusest. Selgus, et audiitor on erapooletu isik, kes annab sõltumatu hinnangu ettevõtte finantsseisundi kohta. Auditi läbiviimine ettevõttes annab klientidele ja partneritele kindlustunde. Audiitoriteenus aitab optimeerida maksuriske ja parandada või vältida raamatupidamisvigu, mis on seotud finants- või maksuseaduste muutuste mitte teadmise ja inimfaktoriga. Audit aitab ettevõttel hoiduda trahvidest, parandada ettevõtlustegevuse tõhusust ning suunab ettevõtte juhte tegema õigeid otsuseid.

Teiseks uurimisülesandeks oli anda ülevaade siseauditi mõistes ja olemusest. Selgus, et siseaudit on tõhus sisekontrolli vahend, mis sisaldab erinevaid meetmeid, abistamiseks ettevõtte majandustegevust. Siseaudit tagab juhtidele õigeaegse ja objektiivse teabe kehtestatud nõuetest kõrvalekallete ja ressursside kasutamise seaduslikkuse, säästlikkuse, tõhususe ja mõjususe põhimõtete rikkumise kohta. Siseauditi eesmärk on tagada juhtkonnale piisav kindlustunne, et sisekontroll ettevõttes toimib nõutaval viisil ja on tulemuslik. Samas siseaudiitor hindab ja analüüsib ettevõtte riskihindamise ja sisekontrolli süsteeme ning pakub parandamiseks meetmeid, mille abil saab maandada tekkivaid riske.

Kolmandaks uurimisülesandeks oli analüüsida siseauditi tegevusega/tegevusetusega kaasneva võivaid ohtusid. Analüüsi tulemusena selgusid, läbi erinevate teoreetiliste allikate analüüsi, ohuallikad, mis võivad takistada siseauditi läbiviimist. Peamisteks ohuallikateks on siseaudiitori töös teadmiste piiratus kõigi ettevõtte tegevusvaldkondade kohta, ekspertide mitte kaasamine, liialt suuremahuline auditeerimisvalim, osalemine ettevõtte nõustamis- ja otsustusprotsessides, töötasu sidumine ettevõtte majandustulemusega. Seetõttu peab siseaudiitor alati kindlaks määrama auditi mahu ning ulatuse. Siseaudiitor peab kaasama auditeerimisprotsessi eksperte ja vajadusel kliente. Oluline on, et siseaudiitor jääks sõltumatuks, ta peab vältima nõustamistöös osalemist ning omanikud peavad koheselt määratlema siseaudiitori staatuse ettevõttes. Selleks, et vältida eelpool kirjeldatud ohte soovib töö koostaja kasutada ettevõttes nii siseaudiitorit kui sisekontrollisüsteemi.

Neljandaks uurimisülesandeks oli analüüsida siseauditi mõju väliauditi kvaliteedile. Analüüsi tulemusena selgus, et siseaudiitori mõju auditile ei vähenda ei välisauditi kulu ega välisaudiitori töökoormust. Kuigi teooria alusel peaks lisandväärtusena kaasnema ettevõttes kulu kokkuhoid. Serbias ja Poolas, sarnaselt Eestiga, on siseaudiitori roll ettevõttes selgusetu, ning sageli siseaudiitori kohustused võrdsustatakse ettevõtte sisekontrollisüsteemis sätestatuga. Siseaudiitorite hinnang ja arvamus on ettevõtte juhtkonnale vajalik. Siseauditi roll Eestis sarnaselt Austraalia ja Uus- Meremaaga on oluline ning tagab riskide ja pettuste avastamise ettevõtetes. Siseaudiitori kohuseks on maksimaalselt abistada välisaudiitorit auditi teostamisel. Väliaudiitor, kasutades siseaudiitori kaasabi, peab olema erapooletu ning suutma realistlikult hinnata siseauditi materjale. Välisaudiitorite hinnangul on nendes ettevõtetes, kus on tööle võetud siseaudiitor, majandusarvestus korrektsem ning

ettevõtte tulu-kulu kajastamine läbipaistvam. Sise- ja välsaudiitori koostöö peab toimuma lähtudes rahvusvahelisest auditeerimisstandardi raamistikust.

Läbi uurimisülesannete täideti lõputöö eesmärk.

Käesoleval tööl on praktiline väärtus, sest tulemusi saavad kasutada ettevõtte omanikud otsustamaks kas nende ettevõttes on vaja tööle võtta siseaudiitor. Ohutegureid teades saavad nii ettevõtte juhid kui siseaudiitorid vältida peamisi vigu siseauditi protsessis ning ettevõtte sisekontrollisüsteemi väljatöötamisel.

Edaspidi soovitatakse analüüsida siseauditi rolli ettevõtte sisekontrollisüsteemis saamaks parimat ülevaadet siseauditi protsessi tõhususest, samuti soovitatakse analüüsida siseauditi teemalisi uurimistöid Euroopa Liidus, saamaks teada liikmesriikide vahelisi sarnasusi ja erisusi.

РЕЗЮМЕ

Дипломная работа состоит из 50 страниц, в том числе пять приложений. В работе было использовано 33 источника. Работа написана на эстонском языке, иностранное заключение сделано на русском языке.

Проблема дипломной работы заключается в том, что функции внутреннего аудита (обеспечение руководителям компаний чувства уверенности в том, что их решения и действия являются правильными и своевременными) приравнивают к функциям внешнего аудита (контроль финансовой информации представленной в годовом отчете компании). Внешний аудит занимается проверкой финансовой информации, которая произошла в прошлом, работа же внутреннего аудитора включает в себя анализ деятельности организации в целом. Внутренний аудитор дает организации чувство уверенности и его целью является улучшение будущих процессов.

Целью дипломной работы является анализ влияния внутреннего аудита на внешний аудит.

Для достижения цели дипломной работы было поставлено четыре исследовательские задачи.

Для достижения поставленной цели используется метод сбора и обработки информации полученной из учебных правовых и теоретических источников, имеющих отношение к области внутреннего и внешнего аудита.

Дипломная работа состоит из двух глав. В первой главе дается обзор понятия и значения внутреннего и внешнего аудита. Во второй главе описываются риски, возникающие при проведении внутреннего аудита, а также проводится анализ влияния внутреннего аудита на внешний аудит.

Цель дипломной работы достигнута через поставленные исследовательские задачи.

Исходя из изложенных в дипломной работе данных, можно сделать вывод, что наличие внутреннего аудита имеет значение в проведении внешней аудиторской проверки. Но в тоже время, опираясь на проведенный анализ, можно утверждать, что наличие внутреннего аудита в компании существенно не уменьшает расходы на проведение внешней аудиторской проверки. Также присутствие на предприятии внутреннего аудитора не оказывает значительного влияния на объем работы внешнего аудитора.

Настоящая работа имеет практическую ценность, так как результаты данной дипломной работы могут использовать собственники предприятий для принятия решения о необходимости на предприятии должности внутреннего аудитора. Также, зная основные риски, связанные с проведением внутреннего аудита, как управляющие предприятиями, так и внутренние аудиторы смогут избежать ошибок в процессе проведения внутреннего аудита, а также в разработке системы внутреннего контроля.

В дальнейшем рекомендуется проанализировать роль внутреннего аудита в системе внутреннего контроля, чтобы получить более полный обзор эффективности процесса внутреннего аудита. Также автор советует проанализировать исследования на тему внутреннего аудита в Европейском Союзе, чтобы лучше изучить различия и сходства данной деятельности в разных государствах.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Шеремет, А., *Аудит*. (Москва: Издательский дом «Инфра-М», 2005).

Kumar, R., Sharma, V., *Auditing: Principles and Practice* (New Delhi, 2005).

Tandon, B., N., Sudharsanam S., Sundharabahu, S., *A Hand Book Of Practical Auditing* (New Delhi: 2001).

Riigiportaal Eesti.ee, „Ettevõtte auditeerimine“ (2011),
<www.eesti.ee/est/teemad/ettevotja/raamatupidamine_ja_aruandlus/aruandlus_erinevatele_ettevotlusvormidele/ettevotte_auditeerimine> (10.01.2012).

Audiitortevõtte seadus, vastu võetud 27.01.2010 jõustunud 08.03.2010, osaliselt jõustumise aeg vastavalt §-le 207 - RT I 2010, 9, 41.

Oļštõnskaja, S., „Majandusaasta aruannete auditi analüüs Vändra valla näitel“, lõputöö, Sisekaitseakadeemia (2011).

Ирлица, Л., *Аудит*, (Москва, 2010).

Алборов Р., *Аудит*, (Ижевск:1994).

Eesti Siseaudiitorite Ühing, *SISEAUDIT arvestus- ja aruandlusprotsessis*, (Tallinn:2002).

Hansa Äriteenuste OÜ, *Siseaudit ja revisjon*, (Haabneeme:2006).

Äriseadustik, 15.02.1995, jõustunud 01.09.1995- RT I, 18.12.2012, 8.... RT I 1995, 26, 355.

Ernst & Young, „Ülevaatus annab väikeettevõtjatele võimaluse säästa aega ja raha“ (2011),
<www.kpmg.com/ee/et/issuesandinsights/articlespublications/artiklid/lehed/%C3%BClevaatus-versus-audit.aspx> (01.04.2013).

Eesti Siseaudiitorite Ühing., *Rahvusvahelised Siseauditi Standardid ja Tegevusjuhised* (Tallinn, 2006).

Ситнов А., „Роль внутреннего аудита в системе управления экономическим субъектом“, *7/8 Менеджмент в России и за рубежом* (2002), N 4, 51-60, стр 51,
<www.mevriz.ru/articles/2002/4/1038.html> (15.01.2013).

Jalakas H., „Uus audiitoritegevuse seadus siseaudiitori pilgu läbi“, Eesti valitsussektori siseaudiitorite infoleht, 03.2010,

<www.audiitortegevus.ee/lr1/c/document_library/get_file?uuid=6e8bbd45-d9ac-4336-89cc-5fc48825b2fd&groupId=10240> (15.01.2013).

Rahvusvaheline auditeerimise standardid (Eesti) 610. Siseaudiitori töö kasutamine., kättesaadav internetis
<www.audiitorkogu.ee/docs/ISA/Standardid2010/isa610ee.pdf> 20.01.2013.

Банк, С., „Аудит системы внутреннего контроля операций с производными финансовыми инструментами“, Управленческий учет, 01.02.2008,
<referent.mubint.ru/8/6043> 25.01.2012.

Meigs, W.,B., Whittington, O., R., Pany, K., Meigs, R., F., *Principles of auditing*. 9th ed. (USA: Library of Congress 1989).

Sisekontroll väljaspool raamatupidamist ja finantsi <www.siseaudiitor.ee/sisekontroll-valjaspool-raamatupidamist-ja-finantsi-2/> (23.01.2013).

Interdistsiplinaarsete Uuringute Instituut, *Siseauditi käsiraamat* (Tallinn:1999).

Загерт, И., „Актуальные вопросы взаимодействие внешнего и внутреннего аудита“, (2008) <www.femida-audit.com/showdoc.php?&mat_id=67&doc_div=2> (08.04.2013).

Rahvusvahelised Siseauditi Standardid ja Tegevusjuhised (Eesti). Tunnusstandardid, kättesaadav internetis: https://na.theiia.org/standards-guidance/Public%20Documents/Standards_2011_Estonian.pdf (02.04.2013), lk 1.

Kask, H., „Audiitori üldised kohustused ja vastutus“, magistritöö, Tartu Ülikooli õigusteaduskond (2006).

Sarbanes-Oxley Act of 2002 - An Act to protect investors by improving the accuracy and reliability of corporate disclosures made pursuant to the securities laws, and for other purposes. Kättesaadav internetis: <http://taft.law.uc.edu/CCL/SOact/soact.pdf> välja otsitud 22.03.2013.

The Good the Bad and their Corporate Codes of Ethics: Enron, Sarbanes- Oxley, and The Problems with Legislating Good Behavior, 5 *Harvard Law Review* (2003), No 7, p 2123- 2141, p 2123, kättesaadav internetis:
www.jstor.org/discover/10.2307/1342755?uid=3737920&uid=2129&uid=2134&uid=2&uid=70&uid=4&sid=21102160657281 välja otsitud 02.04.2013.

Audiitorite nimekiri. Audiitortegevuse portaal
<www.audiitortegevus.ee/lr1/web/guest/home> (09.12.2012).

Siseaudiitorite nimekiri. Siseaudiitori portaal <www.siseaudiitor.ee> (09.12.2012).

Ettevõtjate andmed. Telemeedia Eesti AS infoportaal <ee.ee> (08.12.2012).

Rahvusvaheline auditeerimise standardid (Eesti) 610. Siseaudiitori töö kasutamine., kättesaadav internetis
<www.audiitorkogu.ee/docs/ISA/Standardid2010/isa610ee.pdf> 06.04.2013.

Coram, P., Ferguson, C., Moroney, R., „The Importance of Internal Audit in Fraud Detection“, 12 *Accounting & Finance* (2008), Nr 4, 543-559, kättesaadav internetis: http://aaahq.org/audit/midyear/07midyear/papers/Coram_TheImportanceOfInternalAudit.pdf 02.05.2013.

Ljubisavljević, S., Jovanović, D., „Empirical research on the internal audit position of companies in Serbia“, 10/12 *Economic annals* (2011), no 191, 123-141, p 139, kättesaadav internetis <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0013-3264/2011/0013-32641191123L.pdf> 01.05.2013.

Bielińska-Dusza, E., „Analysis of internal audit functioning in Poland – empirical research findings“, 9 *Business, management and education* (2011), nr 2, 236-247, p 237, kättesaadav internetis: <http://www.bme.vgtu.lt/index.php/bme/article/download/bme.2011.16/pdf> 04.05.2013.

LISAD

Lisa 1. Auditi definitsioonid

Tabel. Auditi definitsioonid (autori koostatud).⁸⁰

Autor	Definitsioon
L.R.Dicksee	Auditeerimine on raamatupidamisdokumentide läbi uurimine, eesmärgiga teha kindlaks, kas need õigesti ja täielikult peegeldavad tehinguid, millega nad seonduvad. ⁸¹
Spicier ja Pegler	Audit, raamatupidamisaruannete läbiuurimine, sest see võimaldab rahuldada audiitorit, et bilanss on korrektselt koostatud ja et anda õige ning õiglase ülevaade riigi siseasjadest ning kas kasumiaruanne annab õige ja õiglase ülevaate perioodi kasumis/kahjumis, vastavalt parimatele teavete ja seletustele. ⁸²
Montgomery	Auditeerimine on süstemaatiline analüüs ettevõtte raamatupidamis- ja äridokumentides, et teha kindlaks või kontrollida ja esitada fakte seoses ettevõtte rahalise toimimise kohta ja selle tulemustest. ⁸³
Lawrence R. Dicksee	Audit on arvestuste läbiuurimine, eesmärgiga teha kindlaks, kas nad õigesti ja täielikult kajastavad tehinguid, millega nad seonduvad. Mõnel juhul võib olla vaja kontrollida, kas tehingud on toetatud ametiasutuse poolt. ⁸⁴
F.R.M De Paula	Audit tähendab bilansi ja kasumiaruande uurimist teiste poolt koostatud dokumentidega, aruanded ja maksedokumentid peavad olema seotud nii, et audiitor saab olla võimeline ise bilansi alusel aruannet koostada, et oleks tagatud tõesne ja õige vaade olukorrast, eriti muret tekitava teabe ja selgituste kohaselt, mis olid kajastatud raamatupidamisaruannetes. ⁸⁵
A.W. Hanson	Audit on dokumentide läbivaatamine selliseks, et teha kindlaks usaldusväarsust ja töökindlust andmete põhjal. ⁸⁶
R.B. Bose	Audit on õigsuse ja korrektsuse kontrollimine raamatupidamisdokumentides sõltumatu isiku poolt, kvalifitseeritud töös ning ei ole seotud kontrollitavate raamatupidamisaruannete koostamisega. ⁸⁷
Taylor ja Perry	Audit on audiitori poolt tõendite arvesse võetud uurimises, milles lõplik perioodi müügitulu tehakse kindlaks. ⁸⁸
R. A. Alborov	Audit- on sõltumatu finantskontroll, mille teostab iseseisvalt atesteeritud audiitor, kes ei tööta kontrollitud ettevõttes ning ei ole selle ettevõtte omanikud või aktsionärid. ⁸⁹

⁸⁰ Autori koostatud, Auditi definitsiooni tabel.

⁸¹ Kumar, R., Sharma, V., *Auditing: Principles and Practice*, (New Delhi, 2005), p 2-3.

⁸² Kumar, R., Sharma, V., *Auditing: Principles and Practice*, (New Delhi, 2005), p 3.

⁸³ Kumar, R., Sharma, V., *Auditing: Principles and Practice*, (New Delhi, 2005), p 3-4.

⁸⁴ Kumar, R., Sharma, V., *Auditing: Principles and Practice*, (New Delhi, 2005), p 2-3.

⁸⁵ Kumar, R., Sharma, V., *Auditing: Principles and Practice*, (New Delhi, 2005), p 2-3.

⁸⁶ Kumar, R., Sharma, V., *Auditing: Principles and Practice*, (New Delhi, 2005), p 2-3.

⁸⁷ Kumar, R., Sharma, V., *Auditing: Principles and Practice*, (New Delhi, 2005), p 4-5.

⁸⁸ Kumar, R., Sharma, V., „*Auditing: Principles and Practice*“, (New Delhi, 2005), p 2-3

⁸⁹ P. A., Алборов, „*Ayðum*“, (Venemaa:1994), lk 1-2

Lisa 2. Siseauditi ja välisauditi võrdlus

Sise- ja välisauditi tabel.⁹⁰

Näitajad	Välisaudit	Siseaudit
Eesmärk	Avaldada arvamust finantsaruannete usaldusväärsuse kohta	Lua organisatsioonile täiendavat väärtust ja parandada tegevust
Peamised tulemuse kasutajad	Investorid, võlausaldajad, valitsusasutused	Juhatus
Auditi objekt	Ettevõtte finantsaruanded	Sisekontrollisüsteemi, riski juhtimine, igapäevane majandustegevus
Spetsialiseerimine	Keskendutakse tehingutele ja sündmustele, mis võivad oluliselt mõjutada ettevõtte finantsaruandeid	Keskendub sündmustele, mis takistavad ettevõtte eesmärke tõhusta; hindab majanduslikku eesmärki
Perioodilisus	Aruandeperioodi lõpp	Pidevalt, vastavalt auditeerimiskavale

⁹⁰ Eesti Siseaudiitorite Ühing, SISEAUDIT arvestus- ja aruandlusprotsessis., supra nota 12, lk 77.

Lisa 3. Ankeetküsimustik audiitorile

Kas teete auditi kontrolli käigus koostööd kontrollitava ettevõtte siseaudiitoritega?

- a) Jah
- b) Ei
- c) Vastuse täpsustus: .....

Kas ettevõttes, kus on olemas siseaudit on lihtsam teostada auditi kontroll?

- a) Jah
- b) Ei
- c) Vastuse täpsustus: .....

Kas Teie arvates on siseaudiitorid piisavalt sõltumatud?

- a) Jah
- b) Ei
- c) Vastuse täpsustus: .....

Kas olete märganud olulisi erinevusi kulude kajastuses nendes ettevõtetes kus on olemas siseaudiitor ja nendest kus siseaudiitor puudub?

- a) Jah
- b) Ei
- c) Vastuse täpsustus: .....

Kas olete märganud, et siseaudiitori olemasolul Teie auditerimis töökoormus väheneb?

- a) Jah, väheneb oluliselt
- b) Jah, väheneb vähesel määral
- c) Ei
- d) Ei, pigem suureneb
- e) Vastuse täpsustus: .....

Kas olete märganud auditeerimiseks materjali ettevalmistatuse kvaliteedis vahet, siis kui ettevõttes on siseaudiitor ja siis kui ta puudub?

- a) Jah

- b) Ei
- c) Vastuse täpsustus: .....

Kas olete teinud ettevõtte juhtkonnale soovitusi siseaudiitori tööle võtuks?

- a) ja
- b) ei
- c) Vastuse täpsustus: .....

Kas olete ettevõtte juhtkonnale teinud soovitusi siseaudiitor ümber vahetamiseks?

- a) jah
- b) ei
- c) Vastuse täpsustus: .....

Kas olete lisaks auditeerimisele osutanud siseaudiitori teenust?

- a) Jah
- b) Ei
- c) Vastuse täpsustus: .....

Kui vastasite küsimusele jaatavalt, siis kas olete ka hiljem jälginud nende ettevõtete tegevust?

- a) jah
- b) ei
- c) Vastuse täpsustus: .....

Kui Teil oleks valida, kas tegutseda siseaudiitorina või välisaudiitorina, mida valiksite?

- a) Siseaudiitori
- b) Välisaudiitori
- c) Mõlema
- d) Vastuse täpsustus: .....

Kui kaua olete tegutsenud audiitorina?

- a) alla 5 aasta
- b) üle 5 aasta
- c) Vastuse täpsustus: .....

Milline on Teie vanus?

- a) 25...40 eluaastat
- b) 40...50 eluaastat
- c) 50...65 eluaastat
- d) Üle 65 eluaasta

Kas olete naine või mees?

- a) mees
- b) naine

Palun kirjutage, missugustele probleemidele peaksin enam lõputöös tähelepanu pöörama ning mida väärtustama antud teemas?

.....

Lisa 4. Ankeetküsimustik siseaudiitorile

Kas töötate ettevõttes, mis on auditeerimiskohustuslane?

- a) Jah
- b) Ei

Kas ettevõttes, kus töötate, on sisekontrolli osakond või töötate vaid üksinda?

- a) töötan sisekontrolliosakonnas, kus on kuni 5 töötajat
- b) töötan sisekontrolliosakonnas kus on üle 5 töötaja
- c) ettevõttes puudub sisekontrolliosakond, töötab vaid kaks siseaudiitorit
- d) olen ainus siseaudiitor
- e) muu variant:.....

Kas ettevõttes on loodud siseauditeerimissüsteem kirjalikult?

- a) jah
- b) ei
- c) Vastuse täpsustus: .....

Kas oma töös jääda sõltumatuks on raske?

- a) Jah
- b) Ei
- c) Vastuse täpsustus: .....

Kas teete koostöö audiitoritega auditi kontrolli käigus?

- a) Jah
- b) Ei
- c) Vastuse täpsustus: .....

Kas välisaudiitorid soovivad teha Teiega koostööd auditeerimisel?

- a) jah
- b) ei
- c) Vastuse täpsustus: .....

Milline on ettevõtte juhtide seas Teie poolt esitatud arvamuse tõsiselt võtmine?

- a) Kõrge
- b) Keskmine
- c) Madalam
- d) Vastuse täpsustus: .....

Kaua olete töötanud siseaudiitorina?

- a) alla 5 aasta
- b) üle 5 aasta

Milline on Teie vanus?

- a) 25...40 eluaastat
- b) 40...50 eluaastat
- c) 50...65 eluaastat
- d) Üle 65 eluaasta

Kas olete naine või mees?

- a) mees
- b) naine

Palun kirjutage, missugustele probleemidele peaksin enam lõputöös tähelepanu pöörama ning mida väärtustama antud teemas?

.....

Lisa 5. Ankeetküsimustik ettevõtte juhtkonnale

Märkige palun oma ettevõtte kriteeriumid.

Aasta keskmine töötajate arv :

- a) < 250
- b) < 50
- c) < 10
- d) Vastuse täpsustus: .....

Ettevõtte aastakäive :

- a) $\leq$ 50 mil €
- b) $\leq$ 10 mil €
- c) $\leq$ 2 mil €
- d) Vastuse täpsustus: .....

Aastabilansi kogumaht:

- a) $\leq$ 43 mil €
- b) $\leq$ 10 mil €
- c) $\leq$ 2 mil €
- d) Vastuse täpsustus: .....

Kas Teie ettevõttes on siseaudiitor või ostate teenuse audiitorifirmast?

- a) Jah, on siseaudiitor
- b) Jah, ostan teenust
- c) Vastuse täpsustus: .....

Miks olete pidanud oluliseks siseaudiitori olemasolu ettevõttes?

- a) Seadus kohustab
- b) Aktsionäride/omanike soov
- c) Vastuse täpsustus: .....

Kui suur on Teie ettevõttes siseauditeerimise osakond?

- a) 1 inimene

- b) 2-5 inimest
- c) 5-10 inimest

Millise sagedusega esitab siseaudiitor Teile aruandeid?

- a) kord nädalas
- b) kord kuus
- c) kord kvartalis
- d) majandusaasta lõpus
- e) ei ole vajadust aruannet esitada
- f) Vastuse täpsustus: .....

Kas arvestate siseaudiitori soovitustega?

- a) alati
- b) mõningal määral
- c) ei
- d) Vastuse täpsustus: .....

Kas siseaudiitori olemasoluga hoiate kokku välisauditeerimiskulu?

- a) Jah, oluliselt
- b) Vähesel määral
- c) Ei
- d) Vastuse täpsustus: .....

Kas tänu siseaudiitori tegevusele on Teie organisatsiooni lisandunud täiendavat väärtust?

- a) jah
- b) Ei
- c) Vastuse täpsustus: .....

Kas Teie ettevõtte siseaudiitor/siseaudiitorite osakond aitab välja tuua riskitegurite piirkondi?

- a) jah
- b) ei

Kas tänu siseaudiitori tegevusele on Teie organisatsiooni lisandunud täiendavat väärtust?

- a) jah
- b) Ei
- c) Vastuse täpsustus: .....

Palun kirjutage, missugustele probleemidele peaksin enam lõputöös tähelepanu pöörama ning mida väärtustama antud teemas?